

תלמוד בבלי מסכת גיטין דף פח עמוד ב

מתני'. גט מעושה, בישראל - כשר, ובעובדי כוכבים - פסול; ובעובדי כוכבים, חובטין אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומרים לך (וכשר).

תלמוד בבלי מסכת גיטין דף פח עמוד ב

גמ'. אמר ר"נ אמר שמואל: גט המעושה בישראל, כדין - כשר, שלא כדין - פסול ופסול; ובעובדי כוכבים, כדין - פסול, שלא כדין - אפי' ריח הגט אין בו. מה נפשך? אי עובדי כוכבי בני עשווי נינהו, איתכשורי נמי ליתכשר! אי לאו בני עשווי נינהו, מיפסל לא ליפסל! אמר רב משרשיא: דבר תורה גט מעושה בעובדי כוכבי כשר, ומה טעם אמרו: פסול? **שלא תהא כל אחת ואחת הולכת ותולה עצמה בעובד כוכבי, ומפקעת עצמה מיד בעלה.** אי הכי, שלא כדין אפי' ריח הגט אין בו, ונהוי שלא כדין כישראל, ומפסיל נמי לפסול! אלא, הא דרב משרשיא בדותא היא. וטעמא מאי? כדין בכדין דישראל מיחלף, שלא כדין בכדין ישראל לא מיחלף. אביי אשכחיה לרב יוסף דיתיב וקא מעשה אגיטי, א"ל: והא אנן הדיוטות אנן, ותניא, היה ר"ט אומר: כל מקום שאתה מוצא אגוריות של עובדי כוכבים, אף על פי שדיניהם כדיני ישראל, אי אתה רשאי להיזקק להם, שנאמר: **שמות כ"א** ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, לפניהם ולא לפני עובדי כוכבים, דבר אחר: לפניהם - ולא לפני הדיוטות! א"ל: אנן שליחותייהו קא עבדינן, מידי דהוה אהודאות והלואות. אי הכי, גזילות וחבלות נמי! כי עבדינן שליחותייהו - במילתא דשכיחא, במילתא דלא שכיחא - לא עבדינן שליחותייהו.

תוספות מסכת גיטין דף פח עמוד ב

ובעובדי כוכבים חובטין אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומרים לך - אין לפרש דאפי' בענין זה רוצה לומר דבעובדי כוכבים פסול משום לפניהם ולא לפני עובדי כוכבים אף על פי דהעובדי כוכבים מעשין על פי ישראל דאין זה לפני עובדי כוכבים כיון דדייני ישראל מצוים לחובטו דאטו מומחין עצמן יחבטו אותו ולא יכלו לצוות להדיוט לחובטו אלא כמו שפר"ת והעובדי כוכבים חובטין אותו שאז כשר בזה הענין וכן פירש רב יהודאי גאון בהלכות גדולות דבעובדי כוכבים כשר בזה הענין וכן איתא בירושלמי דמכילתין אמר רב ישראל שעושה כמעשה עובד כוכבים פסול (אפי') באומר איני זן ואיני מפרנס תני ר' חייא עובדי כוכבים שעושין כמעשה ישראל כשר אפי' באומר איני זן ואיני מפרנס ואהא דנקט אפי' [באומר] דלא מתכשר בעובדי כוכבים שלא ע"פ ישראל אף על גב דהוי כדין אמר ר' אסי מתני' אמרה כן ובעובדי כוכבי חובטין אותו ואומרי' לו עשה מה שישראל אומר לך ולא מה שאנו אומרים לך.

תלמוד בבלי מסכת ערכין דף כא עמוד א

מתני'. חייבי ערכין - ממשכנין אותן, חייבי חטאות ואשמות - אין ממשכנין אותן, חייבי עולות ושלמים - ממשכנין אותן, אף על פי שאין מתכפר לו עד שיתרצה, שנאמר: **ויקרא א'** לרצונו, כופין אותו עד שיאמר רוצה אני. וכן אתה אומר בגיטי נשים, כופין אותו עד שיאמר רוצה אני.

תלמוד בבלי מסכת ערכין דף כא עמוד ב

וכן בגיטי נשים כופין וכו'. אמר רב ששת: **האי מאן דמסר מודעא אגיטא, מודעיה מודעא.** פשיטא! לא צריכא דעשאוה ואירצי, מהו דתימא בטולי בטליה, **קמ"ל, דא"כ ליתני עד שיתן, מאי עד שיאמר? עד דמבטל ליה למודעיה.** הדרן עלך האומר משקלי.

תוספות מסכת ערכין דף כא עמוד ב

האי מאן דמסר מודעא אגיטא מודעיה מודעא - (פ"ק) לפיכך נהגו העולם לבטל כל מודעי ומודעי דאתו מגו מודעי בשעת כתיבת הגט ובשעת הנתנה דחיישינן שמא בטל אותו.

תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף מז עמוד ב

אמר רב הונא: תליוהו זבין - זביניה זביני; מ"ט? כל דמזבין איניש, אי לאו דאניס לא הוה מזבין, ואפילו הכי זביניה זביני. ודילמא שאני אונסא דנפשיה מאונסא דאחריני! אלא כדתינא: **ויקרא א'** יקריב אותו - מלמד שכופין אותו, יכול בעל כרחו? תלמוד לומר: לרצונו, הא כיצד? כופין אותו עד שיאמר רוצה אני. ודלמא שאני התם, דניחא ליה דתיהוי ליה כפרה! ואלא מסיפא: וכן אתה אומר בגיטי נשים, כופין אותו עד שיאמר רוצה אני. ודלמא שאני התם, דמצוה לשמוע דברי חכמים! **אלא סברא הוא, אגב אונסיה גמר ומקנה.** מותיב רב יהודה: גט המעושה, בישראל - כשר, ובעכו"ם - פסול, ובעכו"ם - חובטין אותו ואומרין לו: עשה מה שישראל אומר לך; ואמאי? התם נמי נימא: אגב אונסיה גמר ומגרש! הא איתמר עלה, אמר רב משרשיא: דבר תורה אפילו בעכו"ם כשר, ומה טעם אמרו בעכו"ם פסול? כדי שלא תהא כל אחת ואחת הולכת ותולה עצמה ביד עכו"ם ומפקעת עצמה מיד בעלה. מותיב רב המנונא: לקח מסיקריקון וחזר ולקח מבעל הבית - מקחו בטל; ואמאי? התם נמי נימא: אגב אונסיה גמר ומקני! הא אתמר עלה, אמר רב: לא שנו אלא דאמר ליה לך חזק וקני, אבל בשטר - קנה. ולשמואל דאמר: אף בשטר נמי לא קנה, מאי איכא למימר? מודה שמואל היכא דיהב זוזי. ולרב ביבי דמסיים בה משמיה דרב נחמן: קרקע אין לו, מעות יש לו, מאי איכא למימר? רב ביבי מימרא הוא, ומימרא לרב הונא לא סבירא ליה. **אמר רבא, הלכתא: תליוהו זבין - זביניה זביני.** ולא אמרן אלא בשדה סתם, אבל בשדה זו - לא. ובשדה זו נמי - לא אמרן אלא דלא ארצי זוזי, אבל ארצי זוזי - לא. ולא אמרן אלא דלא הוה לאישתמוטי, אבל הוה ליה לאישתמוטי - לא. **והלכתא: בכולהו דהוו זביניה זביני, ואפי' בשדה זו, דהא אשה כשדה זו דמיא, ואמר אמימר: תליוהו וקדיש - קדושין קדושין.** מר בר רב אשי אמר: באשה ודאי קדושין לא הוו, הוא עשה שלא כהוגן, לפיכך עשו עמו שלא כהוגן ואפקעינהו רבנן לקידושיה מיניה. אמר ליה רבינא לרב אשי: תינח קדיש בכספא, קדיש בביאה מאי איכא למימר? אמר ליה: שויה רבנן לבעילתו בעילת זנות.

תוספות מסכת בבא בתרא דף מח עמוד א

אילימא מהא דתניא יקריב אותו - וא"ת אי מהכא גמר אפילו תליוהו ויהיב נמי מתנה הוי וההיא דסיקריקין מוכח דאינה מתנה והיה ר"י רוצה לתרץ דהכא הוי כמו מכר דהא יש לו כפרה תחת הקרבן וקונה הכפרה ומגיטי נשים דבעי למיגמר מינייהו הוי נמי כמו מכר שנפטר על ידי כך משאר כסות ועונה אבל אי אפשר לומר כן דא"כ גט מעושה שלא כדין נמי יהא כשר ובהמגרש (גיטין דף פח: ושם) אמר שמואל דפסול ותירץ ר"י דכל דבר שהוא מחוייב לעשות הוי כמו מכר והכא הרי הוא מחוייב להביא קרבן ולקמן נמי מחוייב הוא לגרש את אשתו דמיירי בהנהו שכופין אותו להוציא אבל שלא כדין הוה כמו תליוהו ויהיב דלא הויא מתנה.

רמב"ם הלכות גירושין פרק ב

הלכה כ

מי שהדין נותן שכופין אותו לגרש את אשתו ולא רצה לגרש, בית דין של ישראל בכל מקום ובכל זמן מכין אותו עד שיאמר רוצה אני ויכתוב הגט והוא גט כשר, וכן אם ד הכוהו גוים ואמרו לו עשה מה שישראל אומרים לך ולחצו אותו ישראל ביד הגוים עד שיגרש ה הרי זה כשר, ואם הגוים מעצמן אנסוהו עד שכתב הואיל והדין נותן שיכתוב הרי זה גט פסול. **ולמה לא בטל גט זה שהרי הוא אנוס בין ביד גוים בין ביד ישראל, שאין אומרים אנוס אלא למי שנלחץ ונדחק לעשות דבר שאינו מחוייב מן התורה לעשותו כגון מי שהוכה עד שמכר או נתן אבל מי שתקפו יצרו הרע לבטל מצוה או לעשות עבירה והוכה עד שעשה דבר שחייב לעשותו או עד שנתרחק מדבר שאסור לעשותו אין זה אנוס ממנו אלא הוא אנוס עצמו בדעתו הרעה. לפיכך זה שאינו רוצה לגרש מאחר שהוא רוצה להיות מישראל רוצה הוא לעשות כל המצות ולהתרחק מן העבירות ויצרו הוא שתקפו וכיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני כבר גרש לרצונו.** לא היה הדין נותן שכופין אותו לגרש וטעו בית דין של ישראל או שהיו הדיוטות ואנסוהו עד שגרש הרי זה גט פסול, הואיל וישראל אנסוהו יגמור ויגרש, ואם הגוים אנסוהו לגרש שלא כדין אינו גט, אף על פי שאמר בגוים רוצה אני ואמר לישראל כתבו וחתמו הואיל ואין הדין מחייבו להוציא והגוים אנסוהו אינו גט.

הגהות מיימוניות הלכות גירושין פרק ב הלכה כ

[ה] וכן פר"י הא דקאמר סיפא ועכו"ם חובטין אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומר לך פי' ובעכו"ם נמי כשר כגון שאומר עשה מה שישראל אומר לך וכן מפרש בה"ג וכן מוכח בתוס' דאמרינן עשה מה שישראל פלוני אומר לך וכן מוכח בירושלמי להדיא **ודלא כ"א דהא דקאמר בעכו"ם חובטין ואומרים לו עשה מה שישראל אומר לך הוי פי' דרישא כלומר כיצד בעכו"ם פסול כו' והא דאמרינן לפנייהם ולא לפני עכו"ם היינו בשהעשוי נעשה ע"פ דייני עכו"ם ולא ע"פ דייני ישראל וע"ש בתוס' פ' ח"ה [ב"ב דף מ"ח ובפ' המגרש דף פ"ח ד"ה ובעכו"ם]:**

שו"ת רדב"ז חלק ו סימן ב אלפים צה

מעשה היה בראובן שהיה מתקוטט עם אשתו כמה פעמים ורוצה להתגרש ונלאו לעשות שלום ביניהם עד שהלכו לערכאותיה' וגירש אותה בערכאותיהם ופשרו ביניהם שתתן לו ה' פרחים כדי שיגרשה ואמרה לפני השופט שאם לא תתגרש בדיננו שלא ישאר אותה ושלח אותם עם אנשיו לפני הדיין לכתוב לה גט ואמר לו הדיין זה הגט הוא ברצונך והשיב ברצוני או שלא ברצוני כששמעו אנשי השופט כך קללו אותו ואמרו לו לא אמרת לפני השופט שאתה חפץ לגרשה וחזר ואמר כן מרצוני ולא הלכו משם אנשי השופט עד שנתן לה הגט אם נקרא גט מעושה בעכו"ם או לא ועדיין האשה לא נשאת:

תשובה גרסין בפרק המגרש אמר רב נחמן אמר שמואל גט המעושה בישראל כדין כשר שלא כדין פסול ובעכו"ם כדין פסול ופוסל שלא כדין אפי' ריח הגט אין בו +ולא מבעיא היכא דעכו"ם כופין אותו אלא אפי' אמר לישראל לכתוב אפי' ריח הגט אין בו+ וכן כתב הרמב"ם פרק ב' הלכות גירושין ואם אנסוהו העכו"ם לגרש שלא כדין אינו גט אעפ"י שאמר [אצל] העכו"ם רוצה אני ואמר לישראל כתבו וחתמו הואיל ואין הדין מחייבו להוציא והעכו"ם אנסוהו אינו גט עד כאן. זה פשוט ומוסכם אלא מה שצריך לדקדק אם נקרא זה מעושה כיון שלא היו מכין אותו אלא איום בלבד וכיון שהיה יכול להעזי ולומר כבר גרשתי אותה לפני השופט תלך ותנשא לפני האקצ"י ואיני רוצה לגרשה בדיננו לאו אנוס הוא ותו דילמא אגב אונסיה וזוזי גמר ומגרש כדאמרינן גבי תליוה זבין וי"ל דאין לך אנוס גדול מזה כיון שאמר לפני השופט שרוצה לגרש ועתה חוזר בו יעלילו ויבאו עליו בעקיפין והרי גילה בדעתו שהוא אנוס שהשיב ברצוני או שלא ברצוני וכשאיימו עליו חזר ואמר ברצוני והדבר ידוע שכל דבר גיזום שיש בידו לעשותו נקרא אנוס וכל שכן העכו"ם **שמתעוללים עלילות ברשע ובנדון דידן יש מקום לעלילה כדכתיבנא ואף על גב דתנן ובעכו"ם חובטין אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומר לך ה"ק אפי' על ידי חבטת /חבטה/ הגט כשר כיון שאומרים לו עשה מה שישראל אומרים לך כיון שהוא כדין אבל לאו למימרא שלא יקרא מעושה אלא ע"י חבטה. ורש"י ז"ל כתב גבי תולה עצמה בעכו"ם שוכרת עכו"ם אנוס לכוף בעלה לגרשה ובא עליו בעקיפין משמע דזה נקרא אנוס ונ"ד נמי להא דמיא. ולענין המעות שקבל כתב ריב"ש ז"ל סימן קכ"ז וז"ל דליכא למימר בשום פנים שיהא מן הדין לכוף את האיש לקבל מעות ושיגרש את אשתו וכיון שאינו מן הדין אם עושה כן הרי הוא גט מעושה שלא כדין וסוף לשונו אבל לכוף את האיש לגרש אשתו בקבלת מעות לא נאמר אגב אונסיה גמר ומגרש ואפי' בכל ממון שבעולם דאין דמים לאשה ע"כ. כללא דמילתא כל זמן שאנשי השופט שם אף על פי שיאמר רוצה אני כמה פעמים הוי גט מעושה ואם אחר שהלכו אנשי השופט ונסתלק האנוס שאלוהו אם תרצה לגרש ואמר רוצה אני הגט כשר והקולר תלוי בצואר החכם המסדר הגט כי הוא יודע אם נסתלק האנוס או לא ויחוש לעצמו. ועדיין לבי מחסם בגט זה כיון שגלה דעתו בתחלה ואמר ברצוני או שלא ברצוני אין לך מודעא גדולה מזו ואפי' שלא נתברר האנוס שתלה בו מודעתו הויא מודעא וכן כתבו הרבה מהמחברים**

דאפי' נמצא שהאונס שתלה בו מודעתו אינו אמת אפ"ה מודעתו קיימת דגלויי מילתא בעלמא הוא כיון שיכול לבטלו אפי' בלא אונס כדעת הרמב"ם ז"ל וכן כתב ריב"ש סי' רל"ב הילכך בנ"ד כיון שבתחלה היה אונס וגילה בדעתו שאמר מרצוני או שלא מרצוני אעפ"י שהלכו משם אנשי השופט ואמר אח"כ מרצוני יש לחוש אם לא שנתברר אצל מסדר הגט שאנשי השופט לא איימו עליו ולא אנסוהו כלל שאפי' אמר בתחלה מרצוני או שלא מרצוני שלא מחמת צד אונס הגט כשר (עיין בסוף הספר):

בית יוסף אבן העזר סימן קלד

כתב הר"ש בר צמח בתשובה (תשבץ ח"א סימן א דף א סו"ע ג) נראה ברור שמה שערכו האב מלצאת מהעיר אינה כפייה לגבי הבן חדא שאפילו היו חובטין לאב עד שיגרש בנו לא מיקרי עישוי שאפילו היה בנו שרחמי האב על הבן (סוטה מט. ועיין סנהדרין ריש עב): לא מיקרי עישוי ועוד שאפילו עיכבו המגרש עצמו כדרך שערכו אביו לא מיקרי עישוי כיון שלא חבשו אותו ולא הכוהו והיה הולך ובא ברצונו בתוך (העירונים) [העיר וגם] חוץ לעיר ובלבד שלא יעתיק דירתו ועוד שנראה שדירתו באותו מקום היתה עריבה עליו וכל עיקר לא היה מעתיק דירתו משם אלא כדי לעגן אותה אשה והעיקוב לא היה אלא כדי שיעמוד בנו לדין ואין זה אונס כלל: וכתב עוד (שם א ע"ד) דאונסין שהם אונסא דמנפשיה אינן פוסלין בגט וראיה מדאמרין בפרק חזקת (מז): גבי תלויה זבין ודילמא שאני אונסא דנפשיה מאונסא דאחריני. וכתב עוד שאם מי שהוא חייב בכבודו הזקיקו לגרש גטו מפיני שני דברים האחד שלא אנסו בהכאות והשני שאפילו אנסוהו אחרים על פי אביו ואמרו לו אל תסתור דברי אביך הוי גט משום מצוה לשמוע דברי אביו כיון שלא היו דבריו לעבור על דברי תורה (יבמות ה): והיו כדי להסתלק מן המריבה: וכתב עוד שם (ב ריש ע"א) יש אונס אחר שאע"פ שהוא אונסו בגופו אינו אונסו לגרש אלא שהוא אונסו לעשות דבר אחד והוא מעצמו כדי להנצל מאותו אונס מגרש מעצמו וזה אינו קרוי כפייה כיון שלא כפו אותו ממש להוציא וראיה מדאמרין בירושלמי פרק אלמנה נזונת (כתובות ה"ז) אמר שמואל אין מעשין אלא לפסולות וכו' שמענו שמוציא שמענו שכופין. פירוש שמענו שכופין בתמיה דיוציא לחוד וכופין לחוד דכופין ר"ל שהכו אותו ממש לגרש. ויוציא ר"ל שכופין אותו לפרוע כתובתה ואם מתוך כפייה זו רוצה לגרש יגרש וכן פירש הרמב"ן בפרק אף על פי (כתובות סג: ד"ה ומצינו) והא דשמואל דאמר אין מעשין אלא לפסולות היינו עישוי בגופו ממש לגרש דהיינו לישנא דעישוי הגט וכן נמי הא דתנן (פח): גט מעושה שלא כדין פסול דכוותה היא שמעשין אותו בגופו לגרש אבל אם עישו אותו בדברים אחרים שהיה הדין לכופו בהן כגון פריעת כתובה דפריעת בעל חוב מצוה ומכין אותו עד שיאמר רוצה אני כדאיתא בפרק הכותב (כתובות פו.) ולהציל עצמו מאותו עישוי נתרצה לגרש לא הוי גט מעושה ומיהו מסתברא דהני מילי כשכפוהו כדין באותם דברים אחרים כגון הכא שהדין נותן לפרוע כתובתה ובדין כפוהו בפריעתה אבל אם כפוהו שלא כדין בדבר אחר ומתוך אותה כפייה גירש אפשר דהוי גט מעושה דנקטיה בכובסיה דלישבקיה לגלימיה הוי (ב"מ קא): וצריך עיון עכ"ל: וכתב עוד ויש אונס אחר אף על פי שהוא אונסא דאחריני אינו אונס בגופו כגון שגזלה אשתו ממנו ממון ואינה רוצה להחזירו עד שיגרשנה ואינו יכול לכופה בדין להחזירו אליו או מפחידתו להפסידו ממון ולא מסר מודעא אני מסתפק אי ידע מילתא דמחמת אותו עישוי גירש הוי גט מעושה וקרוב אני לומר דכיון דלא מסר מודעא לא הוי גט מעושה ואגב אונסיה גמר ומגרש וכן נראה דעת רבינו פרץ (סדר הגט בהגהת סמ"ק סי' קפד עמ' קנ והו"ד בסדר הגט בטור סו"ס קנד) שכתב שאם נתן ערבון וגירש שאין זה אונס ואף על גב דאמרין בפרק חזקת (מ): ההוא גברא דאזל לקדושי איתתא וכו' משמע דבמתנה דבגילויי מילתא סגי מתבטלת המתנה משום הוכחה לבד וא"כ כל שכן בגיטין באונס ממון דהויא הוכחה לבטולי גיטא הא לא מוכחא דהכא משום דמתנה טמירתא קדמה למתנת האשה הוא דסגי הוכחה והוי כמודעא דבמתנה אפילו נאנס מתנתו מתנה כל שלא מסר מודעא א"כ אמאי אמרין התם דלא קנתה אייה אלא דמתנה טמירתא היכא דמוכחא מילתא דמשום אונס הוא הויא כמודעא אבל אי לא מתנה טמירתא הויא מתנתו מתנה הוא הדין באונס ממון בגט כל שלא מסר מודעא הוי גט זה היה נ"ל אבל קושטא דמילתא דתלויה ויהיב לא הויא מתנה (רשב"ם שם סוף מז): ואינו צריך מודעא: וכתב עוד (שם ב): יש אונס אחר ולא מצינו דומה לו בגמרא והוא שאנסו אחרים כדין או שלא כדין בגוף או בממון ואומרים בפירוש שאונס זה לא יסלקוהו עד שיגרש פלוני אפילו אותו פלוני לא היה דינו לגרש אני אומר שאין זה בכלל אונסין אפילו הוציאו להריגה בנו שרחמי עליו אם הוא לא יגרש אשתו וגירשה להציל בנו כיון שלא מסר מודעא אין זה גט מעושה כלל שאין העישוי אלא בגופו ועור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו (איוב ב ד)...[בדק הבית] ובפרק שני מהלכות גירושין (ה"כ אות ד) כתבו אותן משומדים ואותן שכופין להוציא בפרק המדיר (כתובות עז). מותר להכריח ע"י גוים עד שיתרצה ליתן גט כדברי דייני ישראל וצריכין לבסוף שיאמר רוצה אני (סמ"ג עשין נ קלא). עכ"ל: [עד כאן]: ובארחות חיים (ח"ב ריש הלכות גיטין עמ' קנו) כתוב משומד מכריחין אותו ע"י גוים לעשות מה שיאמר הישראל: כתב מהרי"ק בשורש ק"ב (ענף א) על יבם המסרב לחלוץ איני רואה שיהא בידינו לכופו אלא על דרך שכתב בסמ"ק (סו"ס קפה) לשון חרם להבדל ממנו עד שיחלוץ דבכי האי גוונא שרי אפילו לדברי האומרים (עיין לקמן ריש סי' קסה) דאין כופין לחלוץ וראיה לדבר שהרי ידוע הוא (כתובות סג: תוד"ה אבל) שרבינו תם הפליג לדבר ולאסור לכופו הבעל לגרש בטענת מאיס עלי וכתב (שו"ת ספר הישר סי' כד) כל המעשה בטענה זו טועה גמור ומרבה ממזרים בישראל ואפילו הכי בתשובה אשר שם האריך לאסור הכפייה בטענה זו כתב זה לשונו אך כל רבותינו שוו בדבר תגזרו באלה חמורה על כל איש ואשה שלא יהיו רשאים לדבר עמו ולישא וליתן ולהרויחו ולהאכילו ולהשקותו וללוותו ולבקרו בחליו ועוד יוסיפו חומר כרצונם על כל אדם אם לא יגרש אותו האיש ויתיר את הילדה הזאת שבזה אין כפייה עליו שאם ירצה ימצא לו מקום והוא לא ילקה בגופו מתוך נידוי זה אך אנו נתפרד מעליו עכ"ל הרי לך בהדיא דאפילו טוענת מאיס עלי דסבירא ליה אין כופין וחשיב גט המעושה שלא כדין לפי דבריו אפילו הכי כתב שיכולין לגזור ולהבדל ממנו ולהרחיקו בכל מיני ריחוק שאין זה קרוי כפייה כל שכן וכל שכן בנדון דידן שהוא מותר לכולי עלמא אפילו לדברי האומר שאין כופין לחלוץ עכ"ל:

שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק א סימן קלז

בגט שנתן כדי ליפטר מחוב הממון שחייבוהו הערכאות בעד מזונותיה במאסר כשלא שילם אם הוא גט מעושה י"א תמוז תשי"ט. מע"כ ידידי מוהר"ר ישראל ריכטער שליט"א.

בדבר האשה שנתגרשה אצל הרה"ג ר' יוסף דוב פאיין שליט"א בפארטלאנד ארעגאן (Portland, Oregon) זה כשלים שנה וניסת ע"פ גט זה לאחר וילדה בנות והבנות כבר נישאו לאנשים כשרים ועתה יצא לעז על הגט הוא באשר שהבעל לא רצה אז ליתן גט עד שתתן לו אלף דאלאר ונזדמן אח"כ שמהערכאות חייבוהו ליתן להאשה בעד מזונותיה ולא רצה ליתן ואסרוהו במאסר עד שיתן מה שחייבוהו ונתרצית האשה להוציאו מהמאסר באם יתן גט והסכים הבעל ונתן גט, שאולי יש לזה דין גט מעושה. והנה בעצם אין לדון כלל עתה בעובדא זו ויש לגעור בהשואל שרוצה להוציא לעז על גט שנעשה לפני כמה שנים לפני רב שהורשה לסדר גיטין, שודאי ח"ו לנו להרהר ולפקפק שמא לא נעשה כדין התורה. ויש לחוש גם לחרם דר"ת. שאף ששואל זה לא ידע מתחלה ורשאי לשאול כדאיתא בסג"ר סעיף רמ"ג שהחרם הוא רק על אלו שהיו בשעת נתינת הגט ולא ערערו אז, מ"מ מי שאמר להשואל שהוא היה אז ולא ערער עד עתה הרי יש עליו חרם דר"ת. אבל אף אם ליכא חרם דר"ת אין לנו להרהר על גט שנעשה אצל רב שהוסמך להוראה שמא לא נעשה כדין. ואין להבעלים של האשה והבנות לחוש כלל.

אבל אף אם האמת כהמעשה שאומר המערער הוא גט כשר לכתחלה, מאחר דהערכאות הרי לא כפוהו לאסרו במאסר כדי שיתן גט, אלא שיתן לה סך כסף למזונותיה ובאשה לא רצה ליתן לה בעד המזונות נתרצה לגרשה, שזה תלוי שאם הוא חייב במזונותיה הרי אין כאן אונס כלל וכיון שהוא רוצה לגרשה כדי שיפטר מחיובו הוא רצון גמור, וכמו במגרש מחמת שנתנו לו כסף שהוא גט כשר כיון שבשביל להרויח הכסף נותן הגט הוא רצון גמור וכ"כ הוא בנות הגט כדי להפטר מחיוביו. ואם לא היה חייב במזונותיה רק שחייבוהו מהערכאות שלא כדין התורה ונימא שאין בזה הדין דדינא דמלכותא דינא או אף אם דד"מ דינא גם בזה אבל היה באופן שחייבוהו גם שלא כדינים מצד קבלת שוחד וכדומה ונתן גט כדי להפטר מחיוב זה שהטילו עליו שלא כדין הוא כעובדא שגזלה אשתו ממנו מעות ואינה רוצה להחזירם עד שיתן לה גט שהב"י בשם הרשב"ץ בסימן קל"ד מסתפק בזה אם הוא גט מעושה, והתו"ג שם הובא בפ"ת ס"ק י"א סובר בפשיטות דהוי אונס ומתרץ הא דהרשב"ץ דאיירי שלא הזכירה הגירושין עיין שם.

ולא מובן לכאורה החלוק בין הזכירה היא הגירושין להתחיל הוא בגירושין כיון שיודע שבשביל זה גזלה המעות. וצריך לומר שמפרש שאיירי בגזלה שלא בשביל גירושין אלא בשביל רצונה בהמעות וכן במפחידתו להפסיד ממון הוא בשביל השנאה שבזה מחלק דבהזכירה היא אחר זמן לומר שבאם תתן גט אחזיר לך הגזלה ולא אפסידך ממון והסכים הוא גט מעושה שאיגלאי שבשביל זה גזלה מתחלה והפחידתו להפסידו אבל כשהוא התחיל בגירושין לומר לה שאגרשך באם תחזיר לי הגזלה ולא תפסידני והיא הסכימה אינו גט מעושה דכיון שהוא התחיל בגירושין ניכר שרוצה בעצם לגרשה ומה שתולה בהמעות הוא משום שרוצה גם להציל מעותיו, ובהיא התחילה שמבין מזה שרק בשביל הגירושין גזלה לכופו לגרשה הרי חזינן שלא רצה לגרשה ורק בשביל הצלת ממנו מגרשה שזה הוי אונס דאונס ממון נמי הוי אונס. אבל א"כ אין הדמיון להא דסיקריקון שבנתן מעצמו לפדות נפשו הויא מתנה עולה יפה, דהתם הא ברור שכל מתנתו הוא רק שלא יהרגנו ומ"מ הויא מתנה אלמא דגם זה נחשב רצון. והחלוק שם הוא דהיכא דכל רצון הרוצח להרגו הוא בשביל הקרקע דהוא בתליוהו ויהיב אין ממנו שום מעשה קנין כיון דעושה רק מצד ציוי הרוצח לא מצד רצון עצמו שלכן אינו כלום דמעשה באונס לא נחשב למעשיו כלל דהוא רק כמעשה קוף בעלמא, ורק בתליוהו זבין שלא מפסיד אמדו חכמים שגמר ומקני גם מדעת עצמו והוי מעשה שלו. אבל כשהרוצח רוצה להרגו מצד שנאה לו שבלא היה לו קרקע היה ודאי הורגו ופייסו בזה שנתן לו קרקע שלא יהרגו הרי ודאי הוא מעשיו ממש שהרי רק מדעת עצמו ברצונו נתן לו הויא מתנה, שאף שהצלת נפשו עשה שירצה ליתן לו נמי הוא רצון גמור דכל אשר לו יתן ממש לגמרי בעד נפשו. וטעם זה לא שייך במגרש להצלת ממנו אם אונס ממון הוא אונס, ואף כשהוא התחיל כיון שאומר שבשביל הצלת ממנו מגרשה לא בשביל שרוצה בהגירושין יש להחשיב אונס.

ולכן צריך לומר דסובר התו"ג דרצון לגרש בשביל הצלת ממנו נמי הוא רצון כיון דחזינן דהממון עדיף לו ולא נחוש לומר דהוא מרמה לומר שמגרשה ברצונו והאמת הוא שלא נתרצה משום שהאשה עדיפה לו כיון דמצוי באינשי שהממון עדיף להו, ומה שבהתחילה היא בגירושין הוא גט מעושה הוא משום דסובר דכיון שאונס ממון נמי הוא אונס אמרינן נמי דכל מעשיו הוא רק מצד ציויה לא מצד רצון עצמו ומעשה באונס לא נחשב למעשיו כלל דהוא כמעשה קוף בעלמא כמו באונס מיתה. וניחא קצת בזה מה שמסיק וכן מעשים בכל יום שהאשה לפעמים מצירה לבעל בגזילת ממון ומחמת זה מגרשה ואין מי שחש לגט מעושה, שלכאורה לא מובן כלל דהתם מגרשה בלא חזרת שום ממון וא"כ הוא רק משום ששונאה בשביל זה מגרשה ואיזו הוכחה היא למחזרת לו הממון שגזלה בעד מה שמגרשה, אבל כוונתו הוא להוכיח דמצוי באינשי שאף שבעצם היה רוצה שתהיה אשתו מצד עצמה, מגרשה בשביל הפסד ממון שיש לו במה שגוזלת ממנו שהממון עדיף לו, ולכן בהוא התחיל בגירושין אף שהוא להצלת ממנו אין לנו לומר שהוא לרמאות אלא שרוצה באמת לגרשה בשביל הממון שעדיף לו יותר. אך עדיין לא מובן מה שכתב ואין מי שחש לגט מעושה שזה ודאי לא שייך לחוש כשלא מחזרת לו ממון בשביל הגט וצ"ע בכונתו.

עכ"פ בעובדא דידן אם היה הממון שחייבו שיתן לה שלא כדין שידוע שהוא כדי שיגרשנה היה זה בדין גט מעושה להתו"ג אף הוא היה מתחיל בגירושין וכ"ש הכא שהיא היתה המתחלת שאמרה שלא תתרצה לחתום להוציא ממאסר אם לא יתן לה גט. ולהב"י בשם הרשב"ץ כפי שמפרש הפ"ת הוא ספק. והטעם נראה דאינו סובר דמצד אונס ממון נמי נימא שלא יתחשבו למעשיו אלא הוא ע"פ ציוי המאנס כמעשה קוף בעלמא כיון דאפשר לו עכ"פ שלא לעשות הקנין והגירושין ולהפסיד הממון ול"ד כלל לרוצים להרגו אם לא יעשה הקנין והגירושין שא"א לו שלא לעשות כפי שאומר לו שלכן לא נחשבו למעשיו כלל. אבל מה שאינו קונה גם באונס ממון הוא משום דתלין שבלבו אינו רוצה להקנות ורק בדרך מרמה עשה זה שלא להפסיד ממון. ולכן מספקא לו אולי בגט אין לומר שהוא למרמה שהרי אפשר שאינה חביבה לו כל כך כיון שחזינן שמקפיד על הממון כ"כ עד שכתב גט כהטעם שכתב הפ"ת דל"ד לאונס ממון לגבי ממון כהא דעובדא דפרדיסא עיין שם ולא נפסל בגט אלא מטעם שלא נחשב למעשיו שטעם זה סובר שליכא באונס ממון.

ומוכרח זה לר"ת שהוא בב"י בשם מהרי"ק שאף במקום שאין כופין יכולים הב"ד כשרואין צורך שיגרש שיגזרו באלה חמורה על כל איש ואשה שלא יהיו רשאים לדבר עמו ולישא וליתן ולהרויחו ולהאכילו ולהשקותו ולולותו ולבקר בחליו ועוד יוסיפו חומר כרצונם על כל אדם אם לא יגרש את הילדה הזאת שבזה אין כפיה עליו שאם ירצה ימצא לו מקום והוא לא ילקה בגופו מתוך נידויו זה אך אנו נתפרש מעליו עיין שם, שלכאורה אין לר כפיה גדולה מזה שהוא גרוע אף מאונס ממון רב. אבל הוא כדבארתי להרשב"ץ אליבא דהפ"ת דלגבי גט בטל רק באונס שעושה להחשיב שאין זה מעשיו אלא כמעשה קוף בעלמא וזה לא שייך אלא כשא"א לו בשום אופן שלא לעשות כהמצוה שהוא כשרוצים להרגו או כשינדוהו הב"ד שיש לו לחוש שילקה בגופו בכל מקום שיהיה, אבל כשאין מנדין אותו רק אסורים בשבועה ובחרם על האחרים שבכאן שלא ישאו ויתנו עמו וכדומה בכל הרחקות שיש לו עצה למצא לו מקום אחר אף שהוא בהפסד ממון ודרך רחוק, מ"מ כיון שבידו לשקול זה כנגד זה ולבחור לעשות מה שלפניו יותר טוב, ובחר בגירושין הוא מעשה עצמו, וליכא אלא חשש רמאות שבזה סובר שכיון שליכא אנו סהדי שהוא רק לרמות אין לבטל הקנין. ויהיה לר"ת גם בגזלה אשתו שאמרה שתחזיר כשיגרשנה נמי גט כשר בהחלט דלא כהרשב"ץ דמסתפק בזה. והוא דלא כהתו"ג שסובר להיפוך וצ"ע איך יתרץ דברי ר"ת.

נמצא שלר"ת אף אם היה שלא כדין בעובדא דידן נמי הוא גט וכן הסכים לו מהרי"ק ורק להרשב"ץ אליבא דהפ"ת היה ספק ולהתו"ג לא היה גט.

אבל בעובדא זו שמה שרצתה להתגרש היה משום שהסכים שאחיו השוטה יישן עמהם בחדר אחד שאסור לשמש נמצא שהוא מורד בתשמיש שכופין אותו להוציא וממילא עד הגירושין חייב במזונותיה כיון שהיא לא פשעה במה שתובעת גירושין. ואף שעכ"פ לא דרה עמו ומסתבר שאין עליו שעבודים למעשה ידיה, מ"מ מאחר שמעוכבת מחמתו מלהנשא לאחרים יש לחייבו במזונותיה דלא גרעה ממגורשת ואינה מגורשת שאר"ז שבעלה חייב במזונותיה ופרש"י בכתובות דף צ"ז דהוא משום דמעוכבת בשבילו להנשא דבל"ז לא היו מוציאין המזונות מספק כמו דאינה ניזונת לאחר מיתה מספק, ועיין בט"ז סימן צ"ג סק"ב דלכן אפילו אם כבר נתן לה כתובה חייב במזונותיה, וכ"ש הכא שלא גרשה כלל שחייב במזונותיה כשהלכה ממנו מחמת שהוא מורד בתשמיש שהוא כדין. (ועיין בב"י בשם הרשב"ץ שמפרש הא דמתרץ בירושלמי לשמואל דאמר אין מעשין אלא לפסולות דכל הני דנתן בהו יוציא ויתן כתובה שהקשה מהו לשמואל, שמענו שמוציא שמענו שכופין, בתמיה דיוציא לחוד וכופין לחוד דכופין רוצה לומר שהכו אותו ממש לגרשה ויוציא רוצה לומר שכופין אותו לפרוע כתובתה ואם מתוך כפיה זו רוצה לגרש יגרש שמשמע לכאורה שליכא שוב כבר דין מזונות אלא דין כתובה והוא מטעם שכיון שאינה רוצה לדור עמו אלא להתגרש אף שהוא כדין שודאי מסתבר שאין לו שעבוד דמעש"י ליכא שוב דין מזונות שהיא תחת מעש"י דלא כדכתבתי דכיון שמעוכבת להנשא מחמתו יש לה מזונות כמו במגורשת ואינה מגורשת, אבל אינו כלום דהתם הוא מחמת דהכפיה למזונות לא יביא לידי גירושין דלא איכפת ליה במזונות שיתן לה ובפרט על הא דאירי שם מהמדיר את אשתו מלהנות לו שעיקר המזונות נותן לה ורק הדברים קטנים דהיתה רגילה בבי נשא לא יכול ליתן לה שהוא דבר מועט, וגם הא בעצם נותן לה גם זה ע"י פרנס והוא רוצה בזה רק שהיא אינה רוצה ע"י פרנס דזילא בה מלתא כדאיתא בכתובות דף ע' וא"כ אין זה כפיה דהרי אדרבה רוצה בזה ולכן הוצרכו לכופו ע"י שחייבוהו ליתן כתובה שהוא סך גדול ואינו רוצה בזה שזה יעשה שיתרצה לגרשה כשתמחול לו הכתובה. אבל ודאי גם להרשב"ץ חייב במזונות כשתובעת גירושין כדין כדכתבתי. ופירוש הרשב"ץ והביא שכן פי' גם הרמב"ן תמוה מאד, חדא דנמצא שבכל הני דכתיב יוציא ויתן כתובה שלא יהיה לה כתובה אם לא ירצה לשמע להב"ד שאומרים לו שמחוייב לגרש וליתן כתובה, כיון דהם יכופו אותו ליתן הכתובה רק להמטרה שע"י זה יתרצה ליתן הגט כשתמחול לו הכתובה, אבל לכופו שיעשה שניהם אין יכולין. ולא משמע כן דפשוט משמע שמגרשה וגם נותן כתובתה, ואם מפרש שיוציא ויתן כתובה הוא על מה שאומרים לו הב"ד כפר"ח שהביאו התוס' בריש המדיר מנליה שכופין ע"י כפיית נתינת הכתובה לגרשה. אלא משמע שמפרש יוציא שהוא לשון כפיה אבל הוא רק במה שכופין אותו ליתן כתובה ונמצא שדין זה דצריך לגרש וגם ליתן כתובה אף שהוא שלא מרצונו אלא מצד חיוב חכמים לא נאמר כלל, והא גם זה הרי הוצרך להשמיענו דהיה מקום לומר דרך כשמגרשה משום שרוצה בעצמו לגרשה חייבוהו כתובה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה ולא כשמחוייב לגרשה והוצרך להשמיענו דאף כשמחוייבין אותו לגרשה חייב כתובה. ואין לומר שנדע זה ממילא מזה דכופין אותו ליתן כתובה כדי שיגרשה כשתמחול ואם לא היה חיוב כתובה כשמחוייב לגרשה לא היה שייך לכופו על זה לגזול ממנו שלא כדין, דהא אפשר שהוא חיוב חדש שבאם אינו רוצה לגרש כשמחוייב יתן לה כתובה ואם מגרשה כמו שהוא מחוייב אין לה כתובה אף כששומע לדברי חכמים גם בלא כפיה. דהרי בלא זה מוכרחין לומר להרשב"ץ שהוא חיוב

כתובה חדש לא מהחייב הידוע שהוא לכשתתאלמן ותתגרש דמצד חיוב ההוא אין שייך לכופו ליתן הכתובה כשעדין לא גירשה, ודוחק לומר דזה שעשה שתתבע גירושין הוא כבר כגירושין לענין חיוב הכתובה, וכיון דהוא חיוב חדש אפשר לומר שהוא רק כדי לכפותו בזה ומנליה דאף כשא"צ לכופו צריך ליתן כתובה ובודאי אין לומר כלל שיסבור הרשב"ץ והרמב"ן דאין לה כתובה כשמחייבין אותו לגרש ומגרש בלא כפיה. ועוד עצם הדבר דיהיה חיוב כתובה בלא גירושין הוא דבר תמוה וצע"ג בכוננתם).

ונמצא שמה שחייבו לה מהערכאות סך כסף בעד מזונותיה הוא ממון שלה שאין כאן אונס כלל כשמגרשה כשתמחול לו החוב ויצא עי"ז מהמאסר אף כשהיא התחילה בגירושין אף להת"ג. ואין לחוש שמא הערכאות חייבוהו יותר מעט מכפי שהיו מחייבין בב"ד, דאף אם האמת כן הוא רק סך מועט שודאי אין זה אונס אף להת"ג כדאימא בפשיטות בפ"ת שם שאם היה אונס ממון על סך מועט ודאי דלא חשיב אונס וכן הוא הסברא, ובפרט שיותר קרוב שלא היה יותר ממה שב"ד היו מחייבין דברוב פעמים הן מחייבין בפחות. ולכן אף אם האמת כעובדא שאומר המערער שפיר עביד הרי"ד פ"ין שסידר הגט. והבנות שילדה הם בנות ישראל כשרות ואסור לשום איש להרהר ולערער על זה, ידידו, משה פיינשטיין

שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד סימן קו

בענין ההשתדלות לעשות חוק שיהודי הנפרד מאשתו בגירושין של המדינה יצטרך לפוטרה בגט כשר. כ"ב מר - חשון תש"מ מע"כ הרה"ג מהר"ר יעקב הכהן זעלצער שליט"א הגאב"ד דקה"י עדת ישרון ביאהאנעסבורג יצ"ו.

הנה בדבר ההשתדלות שיעשו חוק בפרלאמענט שכל מגרש אשתו כשהוא בן ברית יהיה מחוייב לפטור את אשתו גם בגט כשר בב"ד כשר של ישראל, ודאי הוא ענין גדול מאד, ואין בזה משום עישוי ע"י נכרים מאחר דבידו שלא לגרש כלל גם לא בגירושין (דיווארס) של המדינה, ורק מחמת רצונו לקבל גירושין של המדינה להפטר מחיובין לאשה זו ולהיות רשאי ליקח אשה אחרת והם לא יתנו לו בלא גט כשר של ישראל רוצה ליתן הגט, דדמי זה ממש לאחד שלא רצה ליתן גט וכשנתנו לו איזה אלפים שקלים נתרצה ליתן גט דלא נחשב עישוי מאחר דרצונו בהממון עדיף לו מרצונו שלא ליתן גט ומעשים בכל יום שמשחדים להבעל ליתן גט בכל תפוצות ישראל, ועישוי שהוא פסול הוא כשמכין אותו או מחזיקים אותו בבית האסורין או עושין לו יסורים אחרים כדי שיתן גט הוא נחשב מגרש באונס שפסול, וכן אף אונס ממון בכה"ג שיחייבו אותו המדינה ליתן לה משלו לעונש על שאינו נותן לה גט הוא נחשב מגרש באונס ממון שלא יפסיד, וכן כשאחד יחטוף מהבעל סך גדול ולא יחזיר לו עד אחר שיתן גט הוא נחשב מגרש באונס, אך יהיה הנידון אם אונס ממון הוא בדין מגרש באונס עיין בש"ע אה"ע סימן קל"ד סעי' ד' ברמ"א ובפ"ת ס"ק י"א, אבל כשנותנין לו ממון שירצה בשביל זה ליתן גט הוא פשוט שאינו אונס כמעשים בכל יום, וכמו כן ממש הוא כשיתן גט מחמת שרוצה להשיג גירושין של המדינה. ואף באסור בבית האסורים בשביל איזה ענין אחר, והאשה היה לה מי שישתדל להוציאו לחפשי כשיתן גט נמי אין זה בחשיבות מגרש באונס, דמאחר דלא היו היסורין שלו כדי שיתן גט אלא בשביל ענין אחר ונתינת הגט היתה להצלתו מהיסורין הוא רצון גמור והוא דבר פשוט ומסתבר, וזה גט כשר אף כשליכא חיוב גירושין.

אבל יצטרכו לראות שהחוק יקבעו בצורה שלא יתנו גירושין של המדינה אלא אחרי שיפטרנה בגט בב"ד כשר ותהיה מותרת להנשא לאחר מצד התורה והאמונה, דאם יקבעו בלשון שכן ברית צריך להיות נישואיו לאחרת לא רק לגירושין של המדינה אלא גם גט כשר מב"ד של ישראל ואם ישא אשה בלא גט כשר יענש כמו מי שנושא אשה בלא גירושין של המדינה, לא ברור אצלי להחשיב שהוא בלא אונס מאחר דלא היה הגט לעינב להשגת גירושין של המדינה אלא שקבעו חוק למי שהיה נשוי שאסור לו לישא אחרת אף שיש לו גירושין של המדינה כשאין לו גם גט אף שידע זה מתחלה ונתרצה לזה, הרי נמצא כשחזר בו ואינו רוצה לגרשה ומצד יראת העונש אינו חוזר בו ומגרשה שהוא נותן הגט מצד עונש הגוף דחוק המדינה שאפשר נחשב אונס אף דמתחלה הבטיח ליתן מצד רצונו בגירושין של המדינה, ולכן צריך שיהיה לשון החוק דלא יתנו לו גירושין של המדינה עד שיגרש את אשתו בגט כשר.

גם כיון שבעוה"ר איכא קהלות הרשעים שהם הרעפארמער וקאנסערוואטיוון צריך להשתדל שיהיה החוק שיתן לה גט כשר אצל ארטאדאקסי /אורטודוקסי/ ולהסביר להם שמה שהוא גט כשר שנעשה ע"י רב ארטאדאקסי יהיה כשר גם אצל הרעפארמער וקאנסערוואטיוון וגט של ב"ד רעפארמער וקאנסערוואטיוון אינו כלום אצל כל ישראל.

ובדבר שאלה השניה שאם השופט דמדינה יטיל על הבעל כשאינו רוצה לגרשה תשלום דכסף למזונותיה ולכל צרכיה עד שיגרשנה בגט כשר אם נחשב זה גט מעושה, הנה הא עד שתתגרש מבעלה הא הוא חייב במזונותיה ובכל צרכיה מדינה ורשאה לילך לערכאות שיכופו אותו ליתן לה מזונותיה וכל צרכיה, ואף שהם יוסיפו שצריך לזונה אף כשהיא עושה מלאכה ומרווחת נמי כשיחייבוהו שיתן לה למזונותיה ולכל צרכיה בכל אופן פשוט שאם יגרשנה ליפטר מחיוב זה אין זה בחשיבות גט מעושה ויהיה גט כשר לכתחלה.

ודבר גדול הוא מאד והשי"ת יצליח אותם בדבר הגדול לתקנת בנות ישראל.

ידידו, משה פיינשטיין.

שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד סימן קז

בענין להוסיף בשטר התנאים שאם יבואו לידי פירוד לא יעכב מליתן גט פטורין.

כ"ג חשון תש"ם לכבוד ידידי מחו' הרה"ג מוה"ר יחיאל יצחק פאר שליט"א, ר"מ דרך איתן אחדשה"ט.

בדבר שאלת כת"ה אם נכון להוסיף בשטר התנאים לשון כזה: אם אחרי הנשואין יבואו לידי פירוד, ח"ו, אז הבעל לא יעכב מליתן גט פטורין והאשה לא תסרב לקבלו, כאשר כך יצוה הב"ד פלוני ע"כ. ועל ידי הוספה זו יכריחו הערכאות שיצייתו שני הצדדים להב"ד.

הוספת דבר זה מותר והגט לא יהיה גט מעושה. גם יש תועלת להצילה מכבלי העיגון. אבל טוב שיראה את החת והכלה ויכירם היטב אם יש לחוש מצד טבעם שתנאי כזה יגרום למחלוקת ומריבות ביניהם ח"ו.

והנני ידידו, משה פיינשטיין.

שו"ת שבט הלוי חלק ה סימן רי

בין כסה לעשור תשמ"א לפ"ק. כבוד ידידנו הרה"ג המופלג כש"ת מוה"ר יעקב הלוי פולטורק שליט"א, הרב של קהלת עץ חיים, ע"י ליאון בצרפת.

אחדשה"ט וש"ת באה"ר, יקרתו קבלתי ערב ר"ה העבר בשעה שאין יוצאין בקולמס, והרני משיב לפני יוה"כ הבעל"ט ע"כ דברינו מעטים רק הנוגע לדינא, והשאלה אשה נפרדה מבעלה בערכאות, והבעל סירב לתת גט כדי לצערה, האשה הגישה תלונה נגד בעלה בערכאותיהם, על שהוא מעכבה לינשא כפי דתה"ק, והאשה השיגה מהם פס"ד כדי לחייבו פצויים עשרת אלפים, והסכום לא ניתן ואין בכחו ליתן, אבל עכשיו יש אפשרות להשיג גט פיטורין מהבעל אבל כיון שאם לא יגרש תוכל לתבעו העשרת אלפים, יש לדעת אם לא הוא גט מעושה, ואם זה גט מעושה, איזה דרך נכונה לסדר הגט מפי הבעל, עוד הוסיף בשאלתו כי בפסק דינם של ערכאות כתוב כי מאחר שבמדינת צרפת קיים הפרדת דת מן המדינה אסור לבית המשפט לצוות על גט, ואינם דנים רק על הנזק הנגרם לאשה מחמת בעלה וכו'.

והנה כב' רצה לפתוח בכחא דהתירא עפ"י תשובת התשב"ץ בב"י אה"ע סי' קל"ד שכ' יש אונס אחר אף על פי שהוא אונסא דאחריני אינו אונס הגוף כגון שגזלה ממנו אשתו ממון ואינה רוצה להחזירה עד שיגרשנה, ולא מסר מודעא אני מסתפק לי אי ידיע מילתא דמחמת אותו עשוי גירש אי הוא גט מעושה, וקרוב אני לומר דכיון דלא מסר מודעא לא הוא גט מעושה ואגב אונסי' גמר ומגרש.

ובתו"ג כ' הגאון דספק התשב"ץ משום דיש לחלק בין אינו מזכיר כלל מגירושין בזה יש לדון דלא הוא גט מעושה אבל כשמזכיר הגירושין בשעה בשעת האונס אף התשב"ץ מודה דהו"ג גט מעושה.

ולפ"ז מסופק כבודו בנדון דידן אם מה דחייבו הערכאות לבעל לשלם הנזק נקרא קנס לגרש כיון שזה כל תביעתה להביאו לידי גירושין, דאם יגרש יפטר ממילא, ונקרא גט מעושה, או דילמא כיון שאין שייכות בין קנס להגירושין, כיון שאין בכח המדינה לדבר כלל מהגירושין, אלא רק על הנזק שגורם על ידי עיכוב הגט ופוגע במצפון האשה, ומה שיפטר מהקנס כשיגרש הוא דבר ממילא, א"כ שוב הו"ל כמי שאין מזכיר מהגירושין, ולפי הבנת התורת גיטין בדברי התשב"ץ יש מקום לומר שאין זה גט מעושה, ולפי צד הראשון כן הוא מעושה והניח כב' בצ"ע.

ולפי ענ"ד דברי התו"ג צע"ג לדינא, וגם לפי התו"ג אין זה ענין לנ"ד, והנה התו"ג חידש שיטתו על פי מה שהקשה על דברי התשב"ץ שבב"י שאם גזלה אשתו מעות שלו ואינה רוצה להחזירו עד שיגרשנה שמסופק אי הוא גט מעושה, וכו' התו"ג דאין בדבריו הכרח אם הוא גט מעושה, והקשה התו"ג מחו"מ סי' ר"ה דהו"ג אונס כה"ג אונס כדמוכח מעובדא דפרדיסא בב"ב, ומזה חידש התו"ג דספק התשב"ץ כיון שאינו מזכיר הגירושין.

הנה מלבד שדבר זה צע"ג דאין זכר למו בדברי התשב"ץ אדרבה שלשונו משמע ברור שמיירי בכפי' מחמת גירושין, ובזה כבר הרגיש בפ"ת סי' קל"ד ס"ק י"א, מכ"מ גם דברי הפ"ת אינם לענ"ד שהוא רצה סו"ס לישב קושית התו"ג מחו"מ סי' ר"ה ומכח זה חידש דדוקא ממון לממון נקרא אונס, משא"כ ממון לגירושין אולי לא נקרא אונס, ומה אעשה שכולם נעלם מהם דברי הגאון הקדמון במכתב מאל"י בשער בטול הגט סי' י"ט שהעמיק בדברי תשב"ץ הנ"ל ומפרש דבריו כמין חומר, ומה שהקשה התו"ג מהאי דחו"מ סי' ר"ה לא ראה דבהא עצמו מסופק התשב"ץ אם גט וה"ה מתנה נתבטל באונס ממון, ושאיני האי עובדא דפרדסא דממנו נובע דין חו"מ סי' ר"ה הנ"ל, דלדעת כמה ראשונים התם משום דאיכא מודעא, דהא פליגי בזה אבות העולם כמבואר ברמב"ם פ"ה מזכיה ובתשובת הריב"ש, וע"ש בהה"מ בזה, וכן האי עובדא דמתנתא טמירא בב"ב מ' ע"ב דמוכח דאונס ממון נקרא אונס הלא פליגי שם אבות העולם אם משום דמתנתא טמירא הי' מודעא על מתנתה לבעלה אח"כ, אבל בלא מודעא קיי"ל דאונס ממון לא הוא אונס, או דלמא דאונס ממון לבד גם בלי מודעא נקרא אונס, כדעת אידך הראשונים.

ודבר ה' אמת בפי בעל מכתב מאליהו כי כן מוכח שיטת התשב"ץ, ושנית תמוה דעת התו"ג שהוא עושה כאלו התשב"ץ עדין עומד בספק ומזה בא לו מה שח"י, וצע"ג דהא מסיק התשב"ץ דאע"פ שכך הי' נראה לו דשאני התם משום מודעא, מכ"מ קושטא דמלתא דתלויה ויהיב לא הויא מתנה, וסברת ר"י ברזילי בזה נדחה, וסלקא האי עובדא דפ' חזקת הבתים שמתפרשא לפי פשטא מטעם אונס לבד ולא מטעם מודעא, **ומזה שמעינן דגם אונס ממון הוי אונס בין בגיטין בין במתנה וכדאיפסק חו"מ סי' ר"ה הנ"ל**, וא"כ נתבטל ממילא מה שהכריח התו"ג וגם הפ"ת בזה, וגם על רבינו החזון איש אני תמה שהשיג על סברת התו"ג, ולא השיג על עצם ההכרח של התו"ג שאינו מוכרח כלל.

באופן שלהלכה קשה להעמיד בזה על הגאון מהר"י בתו"ג, ואמנם גם לפי דברי התו"ג אינו דומה כלל לנ"ד, דהכא פשיטא דנקרא הזכיר הגירושין, דאף שלפי החוק הצרפתי היות שיש הפרדת דת מהמדינה אין להם רשות לכפות על עצם הגירושין מ"מ פשיטא שקנס שלהם בא על שמעכב האשה שנמנע הימנה הנשואין ע"י דין תוה"ק במה שהבעל מעכב ממנה הגט, ואין לך מזכיר גירושין גדול מזה.

באופן שחשש גט מעושה במקומו עומד כיון שהיא כפית ממון ע"י אחרים, וכבר יצאה הלכה לכלל ישראל שאונס ממון נקרא ג"כ אונס כמבואר שם באה"ע וח"מ ובתשובת מהר"ב אשכנזי סי' ט"ז, ומהרי"ק סי' ס"ג ובמכתב מאליהו סוף פרק י"ט שם ובשאר הרבה פוסקים, **ואין עצה אלא שימחלו לו הקנס, ושהיא תכתוב כן לערכאות וכשהוא חפשי מזה לפעול אצלו על הגט ברצון, זה הנלענ"ד בזה בקצור לעת כזאת.** והרני דוש"ת בלונ"ח, ידידכם מצפה לחסדי ה'

קונטרס גט מעושה בערכאות משנה הלכות ר' מנשה קליין

<http://www.hebrewbooks.org/pdfpager.aspx?req=4393&pgnum=1>

שו"ת משנה הלכות חלק יז סימן פא

המגרש מחמת אונס ממון ובדין כפיה מן הצד

א) בשו"ת אגרות משה א"ע ח"א סי' קל"ז דן בגט שלעזו עליו דהוי גט מעושה מפני שניתן כדי ליפטר מחיוב ממון שחייבוהו הערכאות בעד מזונותיה ואסרוהו במאסר כשלא רצה לשלם, ונתרצית האשה לפטרו מן החוב ולהוציאו ממאסרו באם יתן גט והסכים הבעל ונתן גט, והביא דברי הרשב"ץ (הובא בב"י בא"ע סי' קל"ד) וז"ל ויש אונס אחר אף על פי שהוא אונס דאחריני אינו אונס בגופו, כגון שגזלה אשתו ממנו ממון ואינה רוצה להחזירו עד שיגרשנה ואינו יכול לכופה בדין להחזירו אליו או מפחידתו להפסידו ממון ולא מסר מודעא, אני מסתפק אי ידוע מילתא דמחמת אותו עישוי גירש הוי גט מעושה, וקרוב אני לומר דכיון דלא מסר מודעא לא הוי גט מעושה ואגב אונסיה גמר ומגרש.

ובתשו' שם הביא דעת התורת גיטין הובא בפ"ת סי' קל"ד סקי"א דסובר בפשיטות דהוי אונס, ומחלק בין היכא כשהאשה הזכירה הגירושין שאמרה שתחזיר לו כספו אם יגרשנה לבין לא הזכירה לו הגירושין כלל והוא מדעתו מגרשה כדי שתחזיר לו הכסף, ודחק הגרמ"פ ז"ל למצוא חילוק בין הזכירה ללא הזכירה, וכתב דצריך לומר דסובר התו"ג דרצון לגרש בשביל הצלת ממונו נמי הוא רצון כיון דחזינן דהממון עדיף לו, ולא נחוש דהוא מרמה לומר שמגרשה ברצונו ובאמת לא נתרצה משום שהאשה עדיפא לו, כיון דמצוי באינשי דממון עדיף להו, וכשהתחילה היא בגירושין הוי גט מעושה משום דסובר דכיון שאונס ממון נמי הוי אונס אמרינן נמי דכל מעשיו הוא מצד ציוויה ולא מצד רצון עצמו, ומעשה באונס לא נחשב למעשיו כלל, וניחא קצת בזה מה שמסיק התו"ג וכן מעשים בכל יום שהאשה לפעמים מצירה לבעל בגזילת ממון ומחמת זה מגרשה ואין מי שחש לגט מעושה, שלכאורה לא מובן כלל דהתם מגרשה בלא חזרת שום ממון וא"כ הוא רק משום ששונאה בשביל זה מגרשה, ואיזו הוכחה היא למחזרת לו הממון שגזלה בעד מה שמגרשה, אבל כוונתו הוא להוכיח דמצוי באינשי שאף שבעצם היה רוצה שתהיה אשתו מצד עצמה, מגרשה בשביל הפסד ממון שיש לו במה שגוזלת ממנו, שהממון עדיף לו, ולכן בהתחיל הוא בגירושין אף שהוא להצלת ממונו אין לנו לומר שהוא לרמאות אלא שרוצה באמת לגרשה בשביל הממון שעדיף לו יותר. אך עדיין לא מובן מה שכתב ואין מי שחש לגט מעושה שזה ודאי לא שייך לחוש כשלא מחזרת לו ממון בשביל הגט, וצ"ע בכוונתו עכ"ל.

ולפענ"ד בהורמנותיה דהגאון ז"ל דברי התו"ג מתפרשין כפשוטן, דאשה שגזלה ממון מיד בעלה ולא הזכירה שרוצה להתגרש הנה יש לומר שבאמת אין רצונה להתגרש מבעלה כלל, ומה שגזלה מממונו זהו מפני שהיא אשה רעה בדעותיה והולכת אחר תאות לבה לאכול ולשתות וללבוש מה שלא מגיע לה מיד בעלה, או אולי מפני שרוצה להצניע כסף לעצמה שמא ימות בעלה ותמות ברעב או שנותנת הכסף למאן דהו, ועכ"פ אין בדעתה להתגרש ממנו, ולכן לא הזכירה לו גירושין לאחר שגזלה, וגם הבעל מה שהוא מגרשה אינו בשביל הממון שגזלה אלא שאינו רוצה באשה גזלנית, וכמו שאמרו באשה שנתקדשה ע"מ שאין עליה נדרים ויש עליה נדרים שאינו רוצה באשה נדרנית, כן אינו רוצה באשה גזלנית, וכה"ג ודאי מקרי מגרש ברצונו שאין כאן אונס כלל אלא שנמאסת עליו אחרי שנתברר אצלו שהיא גזלנית, וכמו כל דבר מאוס שימצא בה כמה"כ והיה אם לא תמצא חן בעיניו וכתב לה ספר כריתות, אבל היכא שגזלה מכספו והזכירה גירושין אזל לה הטענה שאשה זו גזלנית היא ועל כן מגרשה דאדרבה הוא מרוצה ממנה אלא שהיא רוצה לצאת ממנו על כן גזלה ממנו כדי להכריחו שישחררה בגט, ובלי זה לא היה הבעל מגרשה, וע"כ אם יגרשנה עכשיו בשביל הגזל שגזלה הו"ל אונס, וזה לפענ"ד פשוט בכוונת התו"ג מה שמחלק בין הזכירה גירושין או לא הזכירה.

ובזה יובן מה שכתב התו"ג וכן מעשים בכל יום וכו', שהיה אפשר לחשוב שזה שגזלה עשתה כן בכוונה כדי שתמאס עליו וירצה לגרשה וא"כ הוי אונס, והכי מוכח ממה שדייק וכן מעשים בכל יום שאשה לפעמים מצירה לבעל בגזילת ממון ובשאר דברים ומחמת זה מגרש, כלומר שמגרש מחמת שמצרת ליה הן בגזילה והן בשאר דברים ולכן בעל כרחו מגרש והו"ל כעין אונס מחמת הצער, וקמ"ל דאעפ"כ לא הוי גט מעושה כיון שלא דברה כלום מגירושין, ומרצונו הוא שגירשה.

(ב) ולדינא הנה הגרמ"פ ז"ל בתשובתו שם כתב וז"ל ואף אם האמת כהמעשה שאומר המערער הוא גט כשר לכתחלה, מאחר דהערכאות לא כפוהו לאסרו במאסר כדי שיתן גט אלא שיתן לה סך כסף למזונתיה ובאשר לא רצה ליתן לה בעד המזונות נתרצה לגרשה, שזה תלוי שאם הוא חייב במזונתיה הרי אין כאן אונס כלל, וכיון שהוא רוצה לגרשה כדי שיפטר מחיובו הוא רצון גמור, וכמו במגרש מחמת שנתנו לו כסף שהוא גט כשר כיון שבשביל להרויח הכסף נותן הגט הוא רצון גמור, וכמו כן הוא בנותן הגט כדי להפטר מחיוביו, ואם לא היה חייב במזונתיה רק שחייבוהו מהערכאות שלא כדין התורה ונימא שאין בזה הדין דדינא דמלכותא דינא או אף אם דד"מ דינא גם בזה אבל היה באופן שחייבוהו גם שלא כדינם מצד קבלת שוחד וכדומה ונתן גט כדי להפטר מחיוב זה שהטילו עליו שלא כדין, הוא כעובדא שגזלה אשתו ממנו מעות ואינה רוצה להחזירם עד שיתן לה גט שהב"י בשם הרשב"ץ בסימן קל"ד מסתפק בזה אם הוא גט מעושה, והתו"ג שם הובא בפ"ת ס"ק י"א סובר בפשיטות דהוי אונס ומתוך הא דהרשב"ץ דאיירי שלא הזכירה הגירושין. ולאחר האריכות העלה שמה שחייבו לו הערכאות סך כסף בעד מזונתיה הוא ממון שלה, ואין כאן אונס כלל כשמגרשה כשתמחול לו החוב ויצא עי"ז מהמאסר אף כשהיא התחילה בגירושין אף להתו"ג, ואין לחוש שמא הערכאות חייבוהו יותר מעט מכפי שהיו מחייבין בב"ד, דאף אם האמת כן הוא רק סך מועט שודאי אין זה אונס אף להתו"ג כדאיתא בפשיטות בפ"ת שם שאם היה אונס ממון על סך מועט ודאי דלא חשיב אונס וכן הוא הסברא, ובפרט שיותר קרוב שלא היה יותר ממה שב"ד היו מחייבין דברוב פעמים הן מחייבין בפחות, ולכן אף אם האמת כעובדא שאומר המערער שפיר עבד שסידר הגט ואסור לשום איש להרהר ולערער על זה עכ"ל.

ושפתיו ז"ל ברור מללו דדוקא היכא שרצתה להתגרש מחמת שהוא היה מורד מחמת תשמיש והבית משפט לא חייבו אותו במזונתיה יותר ממה שמחויב הוא מדין תורה, נמצא שהוא ממון שלה שהוא באמת חייב לה כך ולא הוא אונס מה שמגרש על דעת שתמחול לו החוב שהוא חייב לה, אבל אם היו הערכאות מחייבין אותו בממון שאינו חייב ע"פ תורה ומאנסין אותו ע"ז הגט בטל או ספק בטל.

(ג) ועובדא הוה באיש ואשתו דלא אתדייר להו ותבעה האשה גט מבעלה בערכאות של גוים, וע"י כפיית השופט באיום כמה מיני אונסי ממון נתן גט לאשתו בבית המשפט ובנוכחותו של השופט, והבעל מסר מודעה לפני שני עדים שהוא נותן הגט בע"כ של השופט ואינו מכין ואינו מרוצה לגרש כלל. וטענת הרב מסדר הגט בפיו כי הכפייה מהשופט היתה בשביל מזונות ולא בשביל הגט, ואין זה כפיה בגט שאם יתן גט יסכים השופט לבטל ממנו כל העונשים שהטיל עליו.

ונבהלתי משתומם שזהו טעות גמור ואין זה אלא דברי בורות, דכפיה מן הצד היינו באופן שהבעל חייב לאשתו סך כסף כגון שלוח ממנה ועתה אומרת האשה שאם יתן לה גט אז תמחול לו זה החוב, דזהו גט כשר מפני שהבחירה בידו והוא שרוצה ליפטר מלשלם חוב זה ועל כן מסכים הוא ליתן גט, ומבטל רצון מפני רצון, כלומר מבטל דעתו שלא לגרש מפני שרוצה בממון זה, ואין אדם כופו בדבר, וכן יהיה הדין כשהאשה קונה רצונו במה שתתן לו סכום כסף כדי שיגרשנה, הנה אין זה גט מעושה מפני שבוחר הוא בממון זה תחת שיתן הגט. אבל בממון שאינו חייב לה ע"פ תורה ומכריחין אותו על הממון כגון בנידון שהשופט מטיל עליו עונשין והתחייבות ממון שאינו מגיע לה ממנו כלל ע"פ התורה ולא ע"פ החוק שלהם והוא מאנסו רק בכדי לכופו לגרשה ועד שלא יתן לה גט יענש ויחזור ויענש ודאי הוא גט מעושה, כי בכאן אין מקום לומר שבידו לבחור ליתן גט ועי"ז יפטור מהתחייבות דכשהוא חייב ממון לה ע"פ תורה כגון ע"י הלואה או כתובה וכיו"ב אז אפשר שתאמר בידך לבחור לשלם חובתך או לפטרני בגט ואמחול לך החוב, וכן להיפך שהיא תתן לו ממון שיחפוץ ליתן גט מ"מ בידו לבחור אחת מהנה, אבל כשמכריחין אותו לשלם דבר שאינו חייב א"א לומר או תשלם או תגרש ותפטר, שהרי חוב זה ועונש זה שאתה מטיל עליו הוא בכפיה, ומה הפירוש או תשלם, למה ישלם, דרך כשחייב לשלם יכולה לומר לו שתמחול על החוב אבל להטיל עליו אונסי ממון מה שאינו חייב וע"ז תאמר "שתמחול" לו אם יתן גט הרי זה אנוס שהרי אתה מכביד עליו אונס ממון ואתה כופה לו לבחור בדבר שאינו חייב לבחור, וז"פ מאוד. וכל זה מבואר גם באגרות משה הנ"ל.

שו"מ עוד באגרי"מ א"ע ח"ד ס' ק"ו וז"ל דדמי זה ממש לאחד שלא רצה ליתן גט וכשנתנו לו איזה אלפים שקלים נתרצה ליתן גט דלא נחשב עישוי מאחר דרצונו בהממון עדיף לו מרצונו שלא ליתן גט ומעשים בכל יום שמשחדים להבעל ליתן גט בכל תפוצות ישראל, ועישוי שהוא פסול הוא כשמכין אותו או מחזיקים אותו בבית האסורין או עושין לו יסורים אחרים כדי שיתן גט הוא נחשב מגרש באונס שפסול, וכן אף אונס ממון בכה"ג שיחייבו אותו המדינה ליתן לה משלו לעונש על שאינו נותן לה גט הוא נחשב מגרש באונס ממון שלא יפסיד, וכן כשא' יחטוף מהבעל סך גדול ולא יחזיר לו עד אחר שיתן גט הוא נחשב מגרש באונס, אבל כשנותנין לו ממון שירצה בשביל זה ליתן גט פשוט שאינו אונס עכ"ל

(ד) ולענין חיוב מזונות הנה על מזונות אשתו ובניו אין כופין כלל ואפילו כשדרים יחד, וגם אם ב"ד כופין להוציא מזונות אינו אלא לו' חדשים ואין נותנין בידה כל הממון יחד אלא כדי מזון ל' יום עיין ש"ע א"ע סי' ע' ס"ז וסי' צ"ג ס"ל.

ובספרי גט מעושה הבאתי בזה תשובת ידידי הגאון הגדול רי"ש אלישיב שליט"א לעו"ד נתן לוין מיום י"ח סיון תשנ"ג שכתב להמליץ על החוק שהכניסו לחוק חק הידוע לכפות על גט וסמך על תשו' אג"מ א"ע ח"ד סי' ק"ו שהחלטת הערכאות הוא להעניק מזונות לאשה שאפשר לתלות בסירובו של גט, והשיב הגרי"ש שליט"א הלכה פסוקה בא"ע סי' ע' שאין האישי חייב במזונות אשתו אלא כשהיא עמו ויושבת תחתיו ומשמשתו וממילא בזוג דלא מיתדר להו וביה"ד טרם פסק שהבעל חייב לגרשה אין לחייבו במזונות. עוד כתב במכתבו שם, כיון דכל עיקר מטרת החוק הוא לאלץ את הבעל לשחרר את אשתו בגט ומשום כך המציאו חוק שבאם יעמוד בסירובו הסכמת בית המשפט לזכות את האשה בחלק מחלקו בנכסי הזוג, והרי אם זו סיבה אשר בגללה יסכים הבעל לגרשה, ב"ד לא יתן את ידו לסדר גט כזה. ושוב דן שם לפי דיעות אי גיזום הוה אונס, וכתב דזה לא שייך קמן שהרי עיקר החוק לשם כך נוצר שאם לא ישחרר את אשתו בגט יפסיד חלק מרכושו וכיוצא ובודאי הוה גט מעושה ע"ש.

גם הגאון המנוח מרן רבי שלמה זלמן אויערבאך זצוקלה"ה כתב בקיצור, שאם הגט ניתן תחת לחץ של הפסד ממון מרכושו או לחצים כבדים אחרים יש לחשוש שזה גט מעושה, וצריכים שיהיה ברור לגמרי מבלי חשש כלל שהגט ניתן שלא מרצונו עכ"ל.

ומה שסמך עו"ד הנ"ל על תשו' האג"מ א"ע ח"ד סי' ק"ו הנה שם חייב השופט לזונה כ"ז שהיא תחתיו ולא אח"כ גם לא בסכומים אדירים אלא שיהא כדי מזונותיה וכל צרכיה הגם שעפ"י תורה אינו חייב מ"מ בשביל זה ס"ל דאינו גט מעושה, אבל כשמטילים עליו לחצים כבדים כמ"ש הגרש"ז או לזכות את האשה בחלק מחלקו מנכסי הזוג שזה גזל גמור רק כדי שיגרשנה הר"ז גט מעושה כנ"ל.

(ה) עוד נלפענ"ד לחלק בין אם כופין אותו לשלם ממון פעם אחת ובין שכופין אותו לשלם ממון מידי שבוע בשבוע כל ימי חייו או לזמן ארוך כגון לעשרים שנה וכיו"ב, וראיה לדברינו מגמ' כתובות דף ל"ג דפריך ממאי דמיתה חמורה דילמא מלקות חמור דאמר רב אילמלי נגדוה לחנניה מישאל ועזריה פלחו לצלמא, א"ל ולא שני לך בין הכאה שיש לה קצבה להכאה שאין לה קצבה, ופירש"י יסורי המלכות הכאה שאין לה קצבה היא אבל מלקות יש לה קצבה ארבעים. וא"כ כשהערכאות מחייבין אותו לשלם לה הספקה לאורך ימיו מדי שבוע בשבוע או עד שמונה עשרה שנה וכיו"ב או שמטילים עליו סכום עצום של שלשים אלף דולר כבעובדא הנ"ל, והרי לכו"ע לאחר הגירושין אינו מחויב ע"פ תורה לשלם לה כלום וכל ההתחייבויות שחייבוהו על להבא הוי גזל גמור ולכו"ע הו"ל אונס גמור, וכן מה שחייבין אותו במזונות הבנים שאין הבעל מחויב בזה מה"ת רק עד זמן מסוים וגם זה אין כופין לשלם בב"ד (ורק מתורת צדקה אם יש לו הרבה) ודאי כי האי גוונא הוה כפיה שלא כדת, גם לא יוכל לישא אשה אחרת אפילו לאחר שיגרש אשתו זו מפני החובות שהטיל עליו השופט לימים רבים.

ונזכרתי כי כן ראיתי בשו"ת פרח מטה אהרן סי' י"ז שהאריך הרבה בראובן שהשביעו לשמעון שלא ישא אשה פלונית בשבועות ובחרמות ובנזירות שמשון ובכל תנאיו והוא גבר אלים דדחיל מיניה שלא ימסרוהו לשרי המדינה והמשפט, והלך שמעון ושאל על נדרו והנזירות והחרמות אי מהני שאלה, והרב פרח מטה אהרן האריך הרבה בשיטות הראשונים ובתשו' מהרי"ק שרש קס"ז, והביא הסתירה דמגמ' שבת משמע דאונס מיתה הוי אונס גמור ובהיה סוגיא דסקרוקין משמע שעונש מיתה גמר ומקני ולא מקרי אונס לחזור, והביא תי' הב"י חו"מ סי' ר"ה סעיף י"ב והביא ב' תירוצי המהר"ם במרדכי פרק הניזקין (סי' שצ"ה), וכתב עוד וז"ל ואני קודם רואי דברי מהר"ם אמרתי חילוק אחר מדעתי, דבשלמא היכא דאין מחייבין אותו אלא פעם אחת כהיה דסקרוקין שאומר לו תן לי קרקע שלך ואם לא אהרוג אותך ודאי גמר ומקנה, אבל היכא שמחייבים אותו בעול תמידי כמו עול התורה ועול מצוות שהוא מחויב בהם לעולם ועד לא גמר ומקנה, ואפילו יהיה עול חיוב פרטי כיון שהוא מתחייב ומשעבד עצמו תמיד ואינו רשאי לעבור עליו כל הימים אשר הם חיים לא גמר ומקנה ע"ש. ודברי הפרח מטה אהרן מורים כדברינו לחלק בין היכא דמחייב עצמו עולמים ובין היכא דמאנסו לפעם אחת.

ובאמת שבמרדכי גופא בפרק הניזקין שם בתי' השני הביא תשו' מהר"ם שכתב כן במפורש וז"ל אבל הכא דאיכא יסורים והכאות שאין להם קצבה בטל הנדר והשבועה לגמרי וכו' כדאמרינן אלמלא נגדוה וכו' ע"ש.

כתבתי כל זה להוציא מדעת הטועים הסומכים על תשובת הגרמ"פ ז"ל להתיר גט מעושה בכל מיני אונסי ממון, וזה אינו, דהגרמ"פ ז"ל עצמו התנה שאם ידעינו ודאי שהערכאות חייבו אותו הרבה יותר ממה שהיו מחייבין אותו בב"ד ע"פ תורה, וכ"ש במקום שהב"ד לא היו מחייבין אותו כלל מפני שהיא מורדת עליו ודאי דהוה אונס והגט פסול. וכל זה אם אסרוהו כדי שישלם מה שחייב לה, אבל אם אסרוהו כדי לגרש פשיטא שאין הגט גט כמבואר ברשב"ץ הנ"ל ובתשו' הגרמ"פ ז"ל, וזה אפילו היו מחייבין אותו בממון שחייב הוא ע"פ תורה, דכיון שהמאסר הוא לאנסו על הגט עצמו הו"ל גט מעושה בעכו"ם, ואי"צ לפנים.

שו"ת משנה הלכות חלק יד סימן קיח

בדיני גט מעושה

י"ז תמוז שיבנה ביהמ"ק ב"ב התשנ"ג פה ברוקלין נ"י יצו"א לכבוד השופט הנכבד והנעלה לבית משפט העליון (סופרים קארט Supreme Court) בנוא יארק וחביריו הנכבדים, במחלקת המשפטים. שלום וברכה. אחדשה"ט, כראוי לכבוד כל אחד ולכבוד המשרה שאתם תופשים.

בהמשך להשיבה שנתקיימה בינינו לפני כמה שבועות בנדון החוק שנתקבל ע"י מחוקקי חוקים

הלעדזיסלעטשער (Legislature) של מדינת נוא יארק הנקרא בפי כל (גט לאו Get Law) חוק הגט, אשר בו ניתן כח לערכאות ושופטי המדינה להכריח ולכופ אנשים מישראל שומרי הדת שלפעמים מסרבים לתת גט פטורין הכשר לפי דת משה וישראל ככתוב בתורתנו הקדושה מפי משה רבינו ע"ה ומעגנים את נשותיהם כמה זמן פעמים בצדק מפני טעמים מקובלים, ולפעמים שלא בצדק וטעמים שאינם מקובלים עלינו, לפעמים רוצים לסחוט מהאשה כסף, ולפעמים האשה לקחה כל מה שלו וחשקה נפשה באחר, ולפעמים רוצים ליקח הילדים עמהם והאשה מנגדת, ולפעמים סתם מחמת אכזריות ולנקום באשתו מקיימים בעצמם תמות נפשי עם פלשתים, ולא איכפת להו במה שגורמים צער להאשה והרבה פעמים להילדים שסובלים ג"כ מזה.

ולכן למען תקנת העגונות ולטובת המשפחה עשו חק שמהיום והלאה כי תבא אשה אל הערכאות בקובלנא על בעלה שמעגן אותה והעו"ד שלה יבקש מהשופט להכריח את בעלה ולכופו בערכאות ליתן לה גט יתחייב השופט אשר יהיה בימים ההם איש או אשה לעשות את בעלה ליתן לה גט תורתי ע"פ חוק המדינה, ואם לאו יסור יסורנו השופט בעונש כסף או אפי' במאסר עד שיתן גט או שתקנה עצמה במיתתו שימות ע"י יסורין שיקבל.

והיות כי לפי דין תורתנו הקדושה גט מעושה שכופין הבעל ליתן גט ע"י ערכאות או אפי' באופן אחר אפי' על ידי ישראל שלא כדין הגט פסול, והבנים הנולדים לאשה שנשאה עם גט כזה הם ממזרים, והסברתי קצת הדברים לפני מע"כ, והנני להעלות על הכתב מקצת מן הדברים בו עסקנו ולהבהיר ולהצהיר כל הענין לכבוד מעלתכם בכדי שתדעו במה הדבר נוגע. ואנסה לבאר כל הענינים בקיצור האפשר, הגם כי למי שאינו בקי בפרטים צריך לפרט יותר כמו מי שיבא להסביר לי ענינים זרים במה שלא למדתי.

א) וראשונה אקיים מה שאמרו חז"ל במס' ברכות (ס"ג ע"ב) פותחין בכבוד אכסניא ופתח ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי בכבוד אכסניא ודרש ויברך ה' (שמואל ב' ו') את עובד אדום הגיתי בעבור ארון האלקים והלא דברים ק"ו ומה ארון שלא אכל ושתה אלא כבד ורבוץ לפניו כך המארח ת"ח בתוך ביתו ומאכילו ומשקהו ומהנהו מנכסיו עאכ"ו מאי הוא הברכה שברכו אמר רב יהודה בר זבדא זו חמות וחי' כלותיה שילדו ששה ברכס אחד וכתביב דה"א כ"ו כי ברכו אלקים כל אלה מבני עובד אדום המה ובניהם ואחיהם איש חיל בכח לעבודה ששים ושנים לעובד אדום. והנה דמי שמארח אצלו בני ישראל מתברך מן השמים.

ואנחנו אודים הנשארים משארית הפליטה שעברנו את החורבן והשוואה באושויוץ בירקענא ובוכענוואלד ועוד כמה מן המחנות מחנות השמדה, ולאחר החורבן הנורא הזה שעלה הכורת על רבבות מאחינו בני ישראל, ולאחר שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשחית הרף ידיך ונתקיים בו בשונא ושונאיהם של ישראל שובר אויבים ומכניע דדים, ולא הי' מקום ליפנות ולהשאר בגערמאניא על ארץ הטמאה לא יתכן העיר ה' את רוח מדינת ארה"ב ומנהיגיה אז ופתחה את גבולותיה וארחו הרבה מאחינו בני ישראל, וגם אני בתוכם, ונתנו לנו כל החופש ובפרט בעניני אמונה ודת בלימוד תורתנו הקדושה ותרי"ג מצות התלויים בה ויש בידינו לשמור את כל מצות התורה לפי מה שקבלנו מאבותינו ואבותינו מאבות אבותינו עד יהושע ומשה רבינו שקבלה מפי הקדוש ברוך הוא בהר סיני וללמוד וללמד אנו ובנינו ובני בנינו בלי מפריע לנו והוא מלכות של חסד ונמצא כל המדינה ואזרחיה הם בכלל הברכה שיתברכו מן השמים הנשיא המדינה והשרים ומדינה ומדינה כל אחת בפני עצמה ובפרט מדינת נוא יארק שזכתה להיות אכסניא של תורה יותר משאר מדינות בארה"ב וכל אזרחיה, ולפלא שראינו שנתקיים אחר המלחמה שה' נתן הצלחה למדינת אמעריקא שפע הצלחה בכל ענינים ע"פ רוב אם לא על הכלל ונתקיימו דברי חז"ל וברכת ה' אצלם.

שו"ת משנה הלכות חלק יד סימן קיט

עוד להנ"ל

פירוד הדת מחוקי המדינה

ב) והנה אחת מהדברים שהביאו את שארית הפליטה לארה"ב היתה לידיעתנו שאמרו לנו שבמדינת אמעריקא שורר חק של פירוד המדיניות מן הדת בלשוניהם (סעפערעישאן אף סטעיט ענד רעליגיאן Separation of Church & State) וזה אשר הכריע אותי ועוד אחרים מאחינו בני"י לבא לארה"ב. והיות כי לגור בארץ באנו עלינו לקיים אזלת לקרתא הלך בנימוסא, וכתביב בתורתנו הקדושה דבעניני המלכות ובדיני המדינה כל שהוא מילי דמלכותא הרי **נצטווינו לשמוע לכל דיניהם** ונפסק זה בגמ' ההלכה כשמואל דאמר דינא דמלכותא דינא (גיטין י' ע"ב ב"ק קי"ג ב"ב נ"ד

נדרים כ"ח ועיין ח"מ סי' ס"ח ס"ב ברמ"א וסי' שס"ט ס"ו) ובש"ע ח"מ שם שהמבריה מכס ממה שגזר המלך עובר על לא תגזול מפני שהוא גזל מנת המלך בין שהיה מלך ישראל בין שהיה מלך עכו"ם וכן בכל מילי דמלכותא בדבר שיש לו הנאה למלך או שהוא לתקנת בני המדינה ששייך למלכות כגון תיקון דרכים וגשרים ומלחמות וכיוצא בו, **ולא זאת אלא שנצטוונו (אבות פ"ג מ"ב) הוי מתפלל בשלמה של מלכות. וכן דעתנו בזה וכן אנו מורין לכל שואלינו.**

שו"ת משנה הלכות חלק יד סימן קכ

עוד להנ"ל

בדין דינא דמלכותא דינא

ג) ברם הגם שאמרו דינא דמלכותא דינא לא אמרו כן אלא לענין מה שנוגע למדינה ומשרדיה ומשפטי המדינה ותכסוסי המלכות, לטובת המדינה ואזרחיה בחיים יומיים כמו שציינתי לעיל מה שנוגע לרבים בלשונם (קאלעקטיוו רעספאנ – סיביליטי Collective Responsibility) **אבל מה שנוגע לכל יחיד יחיד יש לו חרות והוא בן חורין לעשות כרצונו כל שלא מזיק את הרבים ובפרט בעניני הדת שעל זה לא אמרו דינא דמלכותא דינא דאל"כ בטלה כל התורה כולה** וכבר כתב מהרי"ק הביאו הרמ"א ז"ל בח"מ סי' שס"ט ס"א דלא אמרין דינא דמלכותא אלא בדבר שיש בו הנאה למלך אבל לא שידונו ישראל בדיני עובדי כוכבים דאם כן בטלו כל דיני ישראל (מהרי"ק שורש קפ"ח).

ובבאה"ט שם הוסיף ונראה דאפילו השר גזר בהדיא לילך בתר דיני הערכאות דאין על דיני ישראל לדון זה מכח דינא דמלכותא דעל כזה לא אמרו דדמ"ד אלא על דברים מחוקי המלוכה. וגם מ"ש הרמ"א בס"ח דיש חולקין וס"ל דאמרין בכל דבר דדמ"ד ר"ל אף שאינו ממסים וארנוניות אבל מ"מ צריך עכ"פ להיות בענין הנהגות של משפטי המלכים וכן הוא במהרי"ק וסמ"ע ועיין ש"ך סוסי' ע"ד, **וכיון דנתינת גט ע"פ התורה אין לו שום שויות במשפטי המדינה לכ"ע אין להם להתערב בזה והוא פשוט.**

שו"ת משנה הלכות חלק יד סימן קכא

עוד להנ"ל

כל ימי חיינו צריכים להיות ע"פ דרכי התורה

ד) והיות כי אנחנו עם ישראל נצטוונו להתנהג בכל הנהגותינו אפילו מה שאינו נוגע לשמירת תורה ומצוות אלא מה שקורים חיים יומיים מכל מקום צריך הכל להיות ע"פ התורה וע"ד שאמר הנביא בכל דרכיך דעהו וזה כולל כל דרכי החיים הן בהנהגת היחידים הן בהנהגת הרבים הן בדיני ממונות והן בדיני נפשות אפילו במה שלא נוגע לדת מ"מ כל מה שנוגע לפרטיות של כל אחד עלינו לפנות לב"ד של ישראל הן בסכסוכים בין אדם לחבירו בדיני ממונות הן בסכסוכים בין אדם לחבירו בקטטות וכי יהיה ריב בין אדם לחבירו והן בסכסוכים הנוגע בין איש לאשתו ובין אב לבניו ומקרא מלא כתיב וכי יריבון אנשים והכה איש את רעהו באבן או באגרף וגו' (שמות כ"א י"ח) וכי ינצו אנשים ונגפו אשה הרה וגו' ענוש יענש וגו' בפלילים (שם כ"ב).

ה) ועכ"ז נצטוונו בתורה מקרא מלא (דברים ט"ז י"ח) שפטים ושטרים תתן לך בכל שעריך אשר ה' אלקיך נתן לך לשבטיך ושפטו את העם משפט צדק. לא תטה משפט ולא תקח שחד כי השחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים, צדק צדק תרדף למען תחי' וירשת את הארץ, וכתוב שם כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין לדין לדין ובין נגע לנגע דברי ריבת בשעריך וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך בו, ובאת אל הכהנים הלויים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם ודרשת והגידו לך את דבר המשפט. ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא אשר יבחר ה' ושמרת לעשות ככל אשר יורוך, על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה לא תסור מן הדבר ימין ושמאל. והאיש אשר יעשה בזדון לבלתי שמע אל הכהן העמד לשרת שם את ה' אלקיך או אל השופט ומת האיש ההוא ובערת הרע מישראל. הנה נצטוונו להעמיד דיינים שופטים בכל עת לשפוט את העם משפט צדק ע"פ תורתנו הקדושה, וע"פ השופט אשר יהיה בימים ההם. וכ"ש בדיני התורה והמצות שהיא מיסודי הדת חייבים אנחנו להתנהג ע"פ חוקי התורה ומשפטיה.

ו) ועוד בא לנו בפירוש ציוו מפי הקדוש ברוך הוא שאפי' בדיני ממונות שאינו נוגע לדת כלל וגם בדינים ומשפטים שגם שופטי העמים והמדינות דנים כדינו אסור לנו לבא לדיניהם, ואפי' רק לבא לבית משפט של המדינה ולבקש מהשופט שידון לנו כדינו ע"פ התורה, ואפילו במקום ששני הצדדין מסכימים אפ"ה אסור לנו לעשות כן, אלא חייבים לבא דוקא לב"ד ישראל והוא דין מדיני התורה לבא דוקא לב"ד של ישראל ולדון לפי דיננו, וע"ז כתיב (שמות כ"א א') ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם כלומר לפני ב"ד של ישראל ולא לפני עו"כ. ובגמ' גיטין פ"ח ואפי' ידעת בדין א' שהם דנין כדיני ישראל אל תביאהו בערכאות שלהם שהמביא דיני ישראל לפני ארמיים מחלל את השם ומיקר שם האלילים. וכתוב מגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום. כלומר דמשפטי ישראל כולם נאמרו מסיני וכמ"ש ואלה המשפטים מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני ואפי' דברי מוסר שלנו הכל ניתן לנו מסיני אבל חוקי הגוים והמדינות הם חוקקים לעצמם לפי דעתם והתורה הקפידה על עם ישראל לשמוע רק למשפטי ה' אמת ולא מה שחקקו בני אדם.

שו"ת משנה הלכות חלק יד סימן קכב

עוד להנ"ל

איסור ערכאות ש"ג

(ז) **ואסור לאדם מישראל ללכת לבתי דינים ומשפטים של המדינה והם הנקראים ערכאות של עכו"ם**, ונפסק להלכה הובא בח"מ סי' כ"ו ס"א וז"ל אסור לדון בפני דייני עובדי כוכבים ובערכאות שלהם אפילו בדין שדנים בדיני ישראל, ואפילו נתמצו ב' בעלי דינים לדון בפניהם אסור, וכל הבא לדון בפניהם הרי זה רשע וכאילו חרף וגדף והרים יד בתורת משה רבינו ע"ה הג"ה יש ביד בית דין לנדות ולהחרימו עד שיסלק יד העו"כ מעל חבריו (מהרי"ק שורש קנ"ד) וכן היו מחרימין המחזיק ביד ההולך לפני עו"כ (ריב"ש סי' ק"ב) ואפילו אינו דן לפני עו"כ רק שכופהו י"ע עו"כ שיעמוד עמו לדין ישראל ראוי למתחו על העמוד (מרדכי פ' הגוזל קמא) ובת"ה כתב והביאו הרמ"א סי' ד' בהג"ה דאפילו בדבר המותר למיעבד דינא לנפשיה מ"מ אסור לעשותו על יד עו"כ ע"ש.

(ח) **הנה מבואר בבירור גמור ובלי ספיקות בתורתנו הקדושה הדין מפורש הגם שנצטוו לקיים את פי המלך ודינא דמלכותא דינא אבל מה שנוגע לדת ומנהגי ישראל ודרך החיים שלהם אין עצה ואין תבונה נגד ה' הכל דוקא ע"פ דייני ישראל, ודיני התורה הכתובה להם, בתורה שבכתב ובע"פ מפי משה מסיני. ונראה דלזה כווננו מיסדי וכותבי הקאנסטיטאשאן (Constitution) באמעריקא פירוד בין המדיניות והדת שכל מה שנוגע לעניני מדיניות של המדינה קיי"ל דינא דמלכותא דינא וכל מה שנוגע לדין ודת של תורתנו הקדושה אין להמדינה להתערב בזה כלל אלא הניחו את זה לראשי ושומרי הדת ולכן אין לב"ד ישראל להתחשב בדיניהם כי יש לנו תורת משה תורת ה' תמימה ומינה לא נדז אפילו זיז כל שהוא.**

שו"ת משנה הלכות חלק יד סימן קכג

עוד להנ"ל

כפי"י לגרש לא מהני

(ט) **והנה פשוט מעתה שהחוק לכופ אדם מישראל ליתן גט לאשתו אינו מועיל, חדא שהרי גט הוא מצוה ממצות התורה ומעניני דתינו וחלק מעקרי התורה אשר אפילו היינו חייבים לשמוע לדינא דמלכותא בכגון זה אין לנו לשמוע ואין המלכות יכולה לכופ אותנו מה שהוא נגד התורה וכפייתם אינו כלום והגט אינו גט ופסול לכ"ע. והשנית שליתן גט פטורין כדת משה וישראל אינו מחוקי המדינה ואינו נוגע להמלכות וכמו שקידושי אשה ע"פ דיני תורה בעידי קדושה כשרים ובסידור קידושין אינם מחוקי המדינה ומה שלוקחין לייסענס (License) הרי לא מקדשין אצל השופט כדרך הגוים אלא לוקחים הלייסענס והולכין ועושין קידושין כדת משה וישראל ואין חוקי המדינה מתערבין בזה הכ"נ יש לקיים ויצאה והיתה מקיש הויה ליציאה כדת משה וישראל בלי להתערב בזה חוקי ומשפטי המדינה, אלא אך ורק כדת משה וישראל בלי להתערב ערכאות כלל וכלל לא. וזה ה' נוגע אפי' לא ה' התנגדות אחרת מה"ת נגד הערכאות.**

(י) **ואמנם נידון דידן גרע הרבה מסתמא נותן גט ע"י ערכאות דהנה בגמ' גיטין פ"ח ע"ב גט מעושה בישראל כשר ובעו"כ פסול (פרש"י מעושה בחזקה) אמר ר"נ אמר שמואל גט המעושה בישראל כדן תורה כשר שלא כדן פסול ופסול ובעו"כ כדן פסול ופסול שלא כדן אפי' ריח הגט אין בו. והרמב"ם פ"ב מה' גירושין ובשו"ע א"ע סי' קל"ד ס"ח אנסוהו עכו"ם לגרש אם הוא חייב לגרשה מן הדין פסול, ואעפ"כ פסול מן הכהונה, ואם לא היה חייב לגרשה מן הדין אפי' ריח הגט אין בו ולא נפסלה מן הכהונה. הג"ה ואפי' קיבל מעות על נתינת הגט לא אמרינן זה נתרצה ע"כ.**

(יא) **ובשו"ת הרדב"ז (ח"ה סי' ב' אלפים צ"ה) כתב דאפילו אם לא היו מכין אותו העו"כ רק ה' איום בלבד בדבר שיש לעשותו נקרא אונס והי' שם שופט שאנס לישראל ליתן גט וסיים הרדב"ז ז"ל כללא דמילתא כל זמן שאנשי השופט שם אף על פי שיאמר רוצה אני כמה פעמים הוי גט מעושה ואם אחר שהלכו אנשי השופט ונסתלק האונס שאלוהו אם תרצה לגרש ואמר רוצה אני הגט כשר, והקולר תלוי בצואר החכם המסדר הגט כי הוא יודע אם נסתלק האונס או לא ויחוש לעצמו, ועדיין לבי מהסת בגט זה כיון שגילה דעתו בתחילה בעת שהיו אנשי השופט כששאלוהו הדיין אם הוא נותן הגט לרצונו והשיב ברצוני או שלא ברצוני אין לך מודעא גדולה מזו ואפי' שלא נתברר האונס שתלה בו מודעתו וכו' הלכך בנ"ד כיון שמתחלה היה אונס וגילה דעתו שאמר ברצוני או שלא ברצוני אף על פי שהלכו משם אנשי השופט ואמר אח"כ מרצוני, יש לחוש אם לא שיברר אצל מסדר הגט שאנשי השופט לא איימו עליו ולא אנסוהו כלל שאפי' אמר מתחילה מרצוני או שלא מרצוני שלא מחמת צד אונס הגט כשר עכ"ל, ודברי הרדב"ז הם הלכה הובאו בפת"ש בש"ע א"ע הנ"ל.**

(יב) **והמעין יראה כמה חש לה רבינו הגדול רבן של ישראל אשר כל בית ישראל נשען עליו הרדב"ז ז"ל שכיון שפעם איימו עליו השופט ומשרתיו שוב עד שלא יתיישב ויתברר בבירור גמור שאינו חש לאונס השופטים ואינו נותן בשביל האונס הגט פסול והקולר תלוי בצואר הרב המסדר וא"כ כ"ש וכ"ש לסדר חוקים כאלו כדי לכופ ולאונס בני ישראל ליתן גיטין בע"כ ובחזקה ובפרט שחקו חק כזה והוא מחוקי המדינה שהוא נגד תורתנו הקדושה שאין לשמוע לחק כזה והוא אסור ע"פ תורתנו הקדושה.**

יג) ולפלא שבמשנה (גיטין דף י' הנ"ל) כתבו וז"ל כל השטרות העולים בערכאות של עו"כ כשירים חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים ואב"א חוץ מכגיטי נשים ע"ש. ועיין ש"ע א"ע סי' ק"ל סי"ט גט שנעשה בערכאות של עו"כ וכו' ואפילו כתבו ישראל ונמסר בעידי מסירה ישראל פסול. עכ"פ הדגישו חז"ל דין מיוחד בגיטי נשים שאך ורק בב"ד של ישראל ובדיני ישראל.

שו"ת משנה הלכות חלק יד סימן קכד

עוד להנ"ל

אם נשים סובלות מהעיגון

יד) ומה שטען מע"כ השופט שהנשים סובלות מהעיגון שבעליהם גורמים להם במה שאין נותנין להם גט פיטורין ע"פ התורה, הנה אפי' נניח שהאמת אתו אבל לדבר כזה יש דין בישראל וילכו שניהם לב"ד של ישראל שקבלו עליהם בשעת קידושין להיותם חיים כדת משה וישראל, וכיון שזה ענין של דת אין לדיני ומשפטי עכו"ם להתערב במה שנוגע לעניני דת, והצער המדומה שצועקים מחמת שא' מהם שומר הדת או מחמת שאינו שומר הדת, כל זמן שאינו עושה מעשה שהוא מנגד חוקי המדינה שהסברנו בראש התשובה אין להבית משפט להתערב, ואם ע"פ התורה יכול הבעל לעכב הרי ע"ז נכנסה לחופה עם בעלה.

טו) ועתה נניח שתבא האשה אל השופט ותתלונן על בעלה שהוא שומר שבת ואינו רוצה ליקח אותה בשבת על חוף הים והיא מצטערת מזה מאד וסובלת הרבה מזה עם הילדים בימי הקיץ בפרט שהחום עד בלתי מוסבל וזה הבעל האכזר אינו רוצה להוציאה עם הילדים על חוף הים שהוא שומר הדת ואומר שאסור לעשות כן ומונע אותה מלכת אל חוף הים ולהסיר הצער ממשפחתו וזה ממש בכל שבת ויו"ט ולא יכולה לסבול את הצער הזה, וכי יבא השופט ויכונן באונס את הבעל שלא לצער את אשתו הענוגה ולהביאה בשבת על חוף הים עם המכונה שלו כדי שלא תצטער ודאי לא אלא מה יאמר השופט אם נשאת לדתי תהיה כמוהו ואם לא תרצה תלכי לך למקום שתרצה ולא תסבול אבל מה לי להתערב מה שנוגע בעניני דת.

טז) והכ"נ בנידון דידן אם יבא האשה בקובלנא על בעלה שאינו רוצה לגרשה בגט כשר כדן תורה וזה מפריע לה מאד ומצטערת מה לו להשופט להגיד כי בידו יש ליתן לה דיווארס מבית המשפט ע"פ חוקי המדינה וע"פ חוקי המדינה מותרת לינשא לאחר זה מה שנוגע לבתי משפט וערכאות המדינה ואם את לא תרצה להנשא בגט זה שאת דתיה וחוששת לדת ישראל ורוצה שאכריח את בעלך ליתן לך גט כשר בישראל זה אין בידי ואין ברשותי אלא לנו לראשית הדת שלך והם יסדרו לך כרצונם וכרצונך, וזה אני כותב שאפילו הי' הגט כשר ע"י ערכאות ג"כ היה זה נגד חוקי המדינה שיש כאן סעפערשאן אוו סטעיט ענד רעליגיאן (Separation of Church & State). וכ"ש שע"פ חוקי התורה גט כזה הוא פסול ואין לו שום שויות ע"פ התורה.

יז) ומה שכתבתי שגט כזה אין לו שויות הנה הדבר מפורש בתורתנו הקדושה והנני כותב בזה בתור מורה הוראה בישראל וב"ה זכיתי להיות כחמישים שנה מורה הוראות וכתבתי כבר יותר מחמשת אלפים שאלות ותשובות אשר נתקבלו בכל העולם כהלכה פסוקה, (ואגב גם באחד מבתי משפט של מדינת אמעריקא (Court of Appeals) קארט אוו אפילס השתמשו בהלכה שמצאו בשו"ת משנה הלכות והוציאו פסק דין לפי הפסק שלנו) ואם יבואו אחרים שיאמרו למע"כ אחרת שכן יועיל גט כזה אומר אני אחד משני דברים, (א) או שהם לא יודעים ההלכה, (ב) או בכיון רוצין לסלף הדברים שהולכים אחר הזמן ומכזבים לשופטים שאינן בקיאים בהלכות התורה ויכולים להשלותם, אבל תורתנו הקדושה הוא תורת משה וזאת התורה לא תהא מחולפת לעולם ולא תהא תורה אחרת מאת הבורא ית"ש. וכל זה כתבתי אפילו הי' אמת הכל מה שהנשים באים בטענת עיגון וכיוצא בזה על בעליהם אשר עד הנה היו אהובים וילדו עמהם בנים ובנות ולפעמים עד לעשר או ט"ו ילדים ועכשיו נתהפך מרחמן לאכזר.

יח) אבל תדעו כי לא לעולם הדבר כך ואכתוב בקיצור נמרץ בהני אשמות שמאשמים ע"פ רוב שהבאתי לעיל לפעמים רוצים לסחוט מהאשה כסף, ולפעמים רוצים ליקח מהאשה הילדים, ולפעמים סתם מחמת אכזריות ולנקום באשתו מקיימים בעצמם תמות נפשי עם פלשתים, ולא איכפת להו במה שגורמים צער להאשה והרבה פעמים להילדים שסובלים ג"כ מזה.

שו"ת משנה הלכות חלק יד סימן קכה

עוד להנ"ל

לסחוט כסף מהאשה

יט) הנה בענין סחיטת כסף מהאשה ודאי יש לפעמים אדם אכזר בעולם אבל אין זה ע"פ רוב ורובא דרובא כלל ויש גם אשה אכזרית ואם הוא רוצה להיות אכזר אז לא יועיל לה החק הזה שאם ירצה יתעלם מעיניה וילך לו למדינה אחרת ותשאר האשה אלמנה חיה עם הבנים בלי אב ובלי כסף והחוק לכוף את בעלה לא יועיל ואדרבה יזיק במקום זה כאשר עינינו ראו כבר, וכמו שעושין רוב מהחילונים אשר לא מתחשבים עם התורה, ופוק חזי כמה אלפים מהם שעוזבים נשותיהם בכל שנה ואין עושין ע"ז חוקים ולא שום תעמולות שלא לעזוב. ומצד שני ע"פ רוב הוא שהאשה

לאחר שעזבה את בעלה או שגירשה אותו מביתו הולכת לערכאות ומסחטת מהבעל כסף ע"י השופטים שנותנים לה כל מיני אלמאני (Alimony) מה שלא מגיע לה ע"פ דין תורתנו הקדושה והוא גזל גמור מבעלה, שלוקחת ממנו ממון שאין מגיע לה ע"פ תורה ולא ע"פ יושר ושכל האנושי והיא מוספת פשע על פשעה ואוכלת מן הגזל כל ימי חייו או ימי חייה. ולמה לא הולכת לב"ד של רבנים כמו שהלכה בשעת נישואין.

כ) וגם בענין הבנים כידוע שהבית משפט והשופטים ע"פ רוב וכמעט לעולם מוסרים הילדים להאשה כאלו הבעל אין לו חלק במשפחה זו, וע"פ רוב הגם שנותנים לו איזה זכות ביקור לזמן מה אחר הרבה טענות ומערכות עושין לו טובה לראות את הילדים [וויזיטעשאן רייטס Visitation Rights] גם זה לאחר כמה שבועות שכבר הצליח לפתותם ולהכניס שנאה נגד אביהם החביב עד היום הזה, האשה מביאה איזה פתק מדר. סייקאלאזיסט (Psychologist) שזה לא טוב להילדים והולכת עם זה להבית משפט ולוקחים ממנו גם את זה, והבעל חייב לשלם עבור האשה והילדים כל מה שיש לו בכדי להחזיקם ולפרנסם, ואם אינו עומד בכל אז הולכים למקום שהוא עובד ולוקחים השכירות שלו בצוון הקארט והיא יושבת ומשחקת עם אנשים אחרים והבעל החמור עובד ומביא כסף עבור הנשמה הטהורה.

כא) ולאחר שקבלה את הכל מה שרצתה ויכלה לקבל ע"י הערכאות שלא ע"פ תורה ונעשתה מרשעת ע"פ התורה שוב נתעורר אצלה החלק הקדושה והרי רוצה לישא לאחר או החלק התאוה אבל הרי היא דתיה ואין לה גט מהאכזר הזה, והולכת ומורדת דמעות על עגונה שא"א להנשא עם אהובה השני. אז מה היא עושה במקום שתאמר לבעלה אני אלך אתך לב"ד ואם לא ירצה תזמינהו לבד"צ היא שולחת נשים שחצניות מאירגון עגונה קארפ' במלבושי שחץ ובזז להרס את בעלה לפני ביתו לעשות דעמאנסטראציעס נגד הבעל האכזר ולבזותו בעיני השכנים וכיו"ב ואח"כ מביאים לפעמים למצב של תמות נפשי עם פלשתים ולנקמה.

כב) אבל נראה שהאשה הצנועה והכשרה זו שעזבה את בעלה ובגדה בו לא חשבה שגם הבעל הוא בן אדם ויש לו צער, וגם הבעל יש לו ילדים וכרחם אב על בנים עליו נאמר, ולא חשבה שהילדים צריכים לאב והיא מצערת אותם ולוקחת מהם חמדת לבם "אביהם הרחמן" הדבר הכי יקר בעולם שא"א לקנותו ולהגיע אליו בשום ממון בעולם, והוא "האב" שאין לבנים דברי חשוב יותר בעולם ודבר חיוני ונצרך בעולם כמו אב ואם ולא חשבה ולא העלתה על דעתה שעושה את הילדים ליתומים חיים כל ימי חייהם בשביל טובתה תצער את הילדים כמה פעמים הזהירה התורה על היתומים שלא לענות אותם שאין להם אב.

על צערה חסה ועל צער הילדים על חלק שחושבת שהבעל עושה היא צועקת ומקפדת ועל חלק הצער והיתמות שהיא גורמת ועושה אינה חסה ולא רוצה לראות ולשמע ואדרבה הרבה פעמים עושה הכל ליקח מהם האב ומסיתם ומדיחם מעליו ומלמדת אותם שנאה על האב ומלשנת עליו כדי שימאסו בו באביו הזה שהוליד אותם וגדל אותם עד עכשיו וגם להבא חייב להחזיקם ע"פ פקודת השופט, אבל לא לראותם לזה אין לו זכות וכ"ש לחנכם ולגדלם שזה מחיובי האב רק יש לו זכות וחוב לשלם בעבורם, ולשלוח בכל שבוע המחאה טשעק חשוב לפרנסם ולהלבישם עם אמם שבגדה באביהם.

אבל אולי היה לה לחשוב ולדעת שהרי גם הבעל יש לו משפחה, אב, ואם, ואחים, ואחיות, ואשה זו מצערת לכולם אולי תחשוב שאין זה הדרך ויש לחשוב על כל זה, על צערה היא חושבת שעשתה לעצמה ועל צער אחרים לא איכפת לה. ואם באמת יש בעיה אז תלך לב"ד שומרי התורה ולא לערכאות שהרי כשנשאה לא רצתה להנשא אצל השופט אלא הלכה לרב דתי ולמה עכשיו שנתה דעתה והולכת להבית משפט העממי ולא להרב שסידר לה את הקידושין.

שו"ת משנה הלכות חלק יד סימן קכו

עוד להנ"ל

השופטים לוקחים צד האשה

כג) ופה עלי להדגיש ולהגיד מה שעל לבי מה שאני הגבר ראו עיני כי הנסיון וימים ידברו זה לי יובל שנים בעזה"י שהנני מוטריד ועוסק בענינים כאלו וראיתי ונתברר לי שגם הרבה או רובם מהשופטים הרגילו עצמן לראות הדמעות של קראקאדיל (Crocodile) על פני הנשים ומרחמין עליהם, ובפרט מתקנאים על העולה הגדולה שרואים ח"ו בתורתנו הקדושה שקפחה את האשה מלגרש את בעלה בע"כ והם כלם חיים באלף השישי בשעה שהנשים שוים וקצת יותר השויון שלהם מהאנשים והנשים המתקדמות אחרי הזמן מביאים עו"ד שהם בקיאים במסירות ובהירוס המשפחות ומהרסים אנשים בלתי אשמים כלל כדי להשפיע ולכוף את הבעל כידוע לי מכמה פעמים שהעו"ד שלח הזמנות מבית משפט (סאפינאס בלע"ז Subpoena) להב"ד ולרבנים אחרים שאין להם שייכות עם הנדונים רק שהם ידידים לו וכיוצא בו לצער אנשים אחרים ולמוסרם לבתי משפט שלהם ואי. אר. עס. (IRS) ולרוב פעמים איומים על הרבה אנשים על לא דבר רק כדי להרוס את הבעל והידידים שלו ולעשות לו שם רע והכל על הרחמנות בכדי לרחם על הענוגה העגונה הזאת מה נאמר על הטעראר והדרכים של העגונות הצדקניות שמחללות את השם ואת התורה ומבקשים צדק ויושר להם, והשופטים כיון שלא יודעים מצב הענינים בפרט בין שומרי התורה פוסקים הענינים לפי הדמעות ולא לפי האמת.

שו"ת משנה הלכות חלק יד סימן קכז

עוד להנ"ל הסטאטיסטיקא מראה ששומרי תורה יש להם יותר שלום בית

כד) ולמען האמת הנני מציע לעשות סקר ולהביא סטאטיסטיקא בכל העולם ולראות כמה אחוז מבני ישראל שומרי התורה הקדושה מתגרשים בכלל, וכמה משאר האומות וגם מאחינו בני ישראל שבעונ"ה אינם שומרים התורה, כמה מהם מתגרשים, וכמה מהאנשים שאינם שומרי התורה עוזבים את נשותיהם לחלוטין עם בניהם על הפקר ולפעמים גם ח"ו ממתים אותם וכיוצא בו (ועליהם אין דואגים) וכמה מזה נתרחש אצל יהודים שומרי התורה ויהיה להם הפתאה גדולה שאין אפילו אחוז אחד מהמתגרשים נגד אותם שהולכים אחר הרוח החדש, וכן יעשו סקר כמה מהמשפחות בין שומרי התורה חיים כל ימי חייהם עם אשתו הראשונה כמ"ש שלמה המלך ע"ה ראה חיים עם אשה אשר אהבת הנאהבים והנעימים בחייהם ובמותם לא נפרדו וכמה מהאנשים ההולכים אחר רוח הזמן ואינם שומרי התורה חיים כל ימי חייהם עם אשתו הראשונה וכמה מהבנים יוצאים ח"ו לתרבות רעה משומרי התורה וכמה יוצאים מהחלונים שמחללים את התורה, ויראו למי החותמת ולמי הפסולים ושחיי התורה הם הרחמים האמתים על חיי המשפחה והבנים בדרך כלל וחיי החילוני הוא האכזריות נגד האשה והבנים ונגד המשפחה כולה.

כה) והאמת נתן להאמר כי לאו כל הניגונים הם ניגון אחד ולא כל הנשים הם ח"ו שחצניות ולא כל האנשים הם אכזרים ואדרבה רובא דרובא מעם בני ישראל זרע קודש הם ובניהם ונשותיהם וכל אשר להם קדושים וחיים חיי נחת באהבה ואחיה שלום ורעות ואם יש איזה יוצא דופן הגם שעלינו לדאוג על כל בן אדם אבל מצד השני ח"ו למדינת ארה"ב ושופטיה להתערב בעניני הדת ועליהם לעמוד מחוץ בעניני הדת כמו שאין הרבנים מתערבים בעניניהם.

כו) והיות כי הביאו לידיעתי שהאנשים שמחזיקים בחוק הזה אחר ששמעו שהדבר חמור כל כך וגם ראו פסק"ד של גאוני ארץ ישראל נגד החוק, יצאו בפשרה להגן על החוק ואמרו שאין זה ענין חסרון בחוק אלא בהבנת העו"ד וכיוצא בו בדברים של הבל ופתוי ושקר לבלבל את מחות בני"א קטני הדעת.

כז) ולכן הנני חוזר פה להדגיש לפניכם שופטי הערכאות בבית משפט העליון ולכל שופטי המדינה שמטפלים בעניני אישות ובאותו שעה גם להזהיר נשי ישראל הכשרות "שכל החוק הוא נגד תורתנו הקדושה" והארכתי בזה בתשובה אחרת לברר פרטים ופרטי פרטים, מלבד שהחוק הוא נגד הקאנסטיטוציא של אמעריקא (Constitution of America) שהוא עומדת לפירוד ולהבדיל בין הסטעיט והרעליגאן (Separation of Church & State) וכל אשה שנתגרשה כבר או שתתגרש מהיום והלאה ע"י כפיה מהבית משפט של ערכאות ע"י החוק הזה או כיוצא בזה או בכל אופן של כפיה ע"י ערכאות המדינה ושופטיה שלא ע"פ ב"ד חשוב ותורתנו הקדושה ותלך האשה ותנשא לאיש אחר ותילד ממנו הרי הולד ממזר ואם נדע מי הוא נכרוז עליו ברבים שהוא ממזר ושאסור לבא בקהל ישראל עד עולם והאשה היא זונה ואסורה לבעלה הראשון וגם לשני שהרי נשאת לו בלי גט כשר ותצא מזה ומזה ואם חזרה לבעלה הראשון הולד ממזר מדרבנן ומבעלה השני ממזר דאורייתא כמבואר כ"ז בגמ' יבמות בהאשה שהלך בעלה ובטש"ע א"ע, ונודיע את זה גם לרבני ארץ ישראל ובפרט לרבנים הראשיים והב"ד או רב שיסדר גט כזה או סדור קידושין עם גט כזה נטיל עליו גודא ושמתא וארור ובעזה"י בחייהם ובחינו ובחיי דכל בית ישראל לא תהיה התורה הפקר, ונעמוד בפרץ כל פרצה שהוא, זה אשר רציתי להעיר עכשיו.

ונתארכו קצת הדברים מ"מ כיון שהוא דבר שנוגע ממש לחיי כלל ישראל ע"פ התורה הקדושה וכשרותם ויחוסם והנני שנית בבקשת סליחתכם על האריכות ואם יש את נפשכם עוד איזה שאלות אי"ה הנני מוכן לענות לכם בכל עת. בכל הכבוד והוקרה, מנשה הקטן אבד"ק אונגוואר בעמח"ס משנה הלכות

שו"ת משנה הלכות חלק יד סימן קל

גט מעושה אי מהני ביטול לאחר שבאו לבית משפט עממי והטיל עונש עיו"כ זמן החסד ורחמים התשנ"ד בני"א יצו"א

מחיי חיים יחתם לחיים את מע"כ הרה"ג וו"ח וכו' כש"ת מוה"ר דוד שור שליט"א. אחדשכ"ת בידידות.

באשמורת הבוקר קמתי ומצאתי פאקסימאליא אשר שלח בענין גט מעושה שיש חושבים שחק החדש של המדינה לא נקרא גט מעושה כיון שכשהבעל ילך לב"ד ויגיד להם שהוא רוצה ליתן גט כדי להציל ממונו שלא יפסוק עליו בית המשפט ליקח, והב"ד יכתבו לשופט שא"א לכופו ליתן גט והשופט יבטל חיוב הקנס ולא מקרי גט מעושה. ומעכ"ת דן תינח במציאות שיהיה כל התנאים אלו והשופט יתחשב עם כל זה ושהבעל ידע לפרש כל זה ומיהו הרבה אנשים לא יתראו לזה וגם יהיו כמה נשים שלא יבקשו לזה וגם מה יהיה אם אותם שלא ידעו מדינים אלו וסתם ילכו בע"כ ויגרשו נשותיהם, וגם ממה שארגון רבנים אחד הסכימו על החק שהוא טוב כמו שהוא ויסמכו על זה.

והגם כי הוא עיו"כ באשמורת הבוקר והאי גברא טרוד בטרדת חי הנפש ומלאכים יחפזון ואין הז"ג מ"מ אולי דוקא בזכות מצוה דרבים נזכה בדיון ומיהו יהיו דברי מעטים, ולעצם הענין הגם כי צדקו דבריו בכמה ענינים ומ"מ כנראה שאם לאחר כל התנאים אלו ס"ל למעכ"ת דאז יש מקום לטענת היש שרוצים לתרץ, אבל באמת כי מעיקרא דדינא פירכא כי התנאים אלו לא יועילו לו כיון דעיקר ההתחלה מתחיל ע"י כפיית השופט אח"כ לא יועיל שום טענא ושום סברא בנידון דידן כיון שהמקור בא ממקור טמא הערכאות, ודאי אם הי' הוא הולכים אל הב"ד והי' מסכים ליתן גט בלי לילך אל הערכאות קודם היינו דנים בכל אלו הטעמים כי ידועים דברי מהרי"ק ודעימיה דכל שנותן גט מחמת

שהוא מִפְּחַד מְעוֹנָשִׁים וְכִיּוֹצֵא בּוֹ דְּלֵא הוּי מְעוֹשָׁה וְיֵשׁ חוֹלְקִין מִ"מ הַיְינוּ דּוֹקָא הֵיכָא דְּהוּא מִפְּחַד מְעַצְמוּ אַבְל אַם הוּא בַּאֲלֵב"ד וּמְרוּצָה וְנוֹתֵן גִּט מַחְמַת שְׁכַפּוּהוּ לְזַה אִין שׁוּם עֵצָה וְלִכְּן כַּאֲן נִמִּי אַם הִיוּ נִכְנָסִים לְב"ד וְהִתְפַּשְׂרוּ בְּב"ד מְעַצְמָם בְּלִי הַלְכָה לְהַשׁוּפֵט אַזְ הִי אִפְשֵׁר עַכ"פ לְפַלְפֵּל שְׁמָא כַּה"ג כִּיּוֹן שְׁמַעְצְמוּ הַלֵּךְ וְהִתְפַּשֵּׁר הֵגַם שְׁהוּא מַחְמַת סִיבָה צַדִּית שִׁישׁ חוֹק שֶׁל כְּפִי מִ"מ אַכְתִּי לֹא כּוֹפִין אוֹתוֹ וְהִי תְלוּי בְּמַחְלֻקַת הַנ"ל.

בְּרַם הֵיכָא שְׁהִלְכוּ כְּבַר לְהַשׁוּפֵט וְהַשׁוּפֵט צוּה לְהֵם לְהִתְפַּשֵּׁר וּלְגַרְשׁ וְאִם לֹא עֲנוּשׁ יַעֲנוּשׁ אוֹתוֹ אוּ שְׁכַבֵּר הִטִּיל עֲלֵיו קִנְס לְפִי הַחֵק שְׁלוֹ אַלֵּא שְׁאֵם יִתְפַּרְשׁוּ יִבְטַל הָעוֹנֵשׁ וְהַקִּנְס שְׁהוּטֵל עֲלֵיו, הִרִי זֶה כְּפִי וְאִין נִפ"מ בְּאִיזָה אֹפֶן יִכְתְּבוּ הַב"ד אוּ הַבְּעַל יִדְבֵּר כִּיּוֹן דְּעִיקָר הַגְּדָתוֹ וְכַתִּיבַת הַב"ד הַכֵּל בַּאֲלֵחַר מְעַשָּׂה הַשׁוּפֵט הִרִי יֵשׁ כַּאֲן אִיוֹם הַשׁוּפֵט וְהַעֲרָכָאוֹת וְהִרִי זֶה גִּט מְעוֹשָׁה וְהַקּוֹלָר תְּלוּי בְּצוּאָר הַב"ד שִׁיתִירוּ גִּט כְּזֶה וְאִם תְּשָׂא הָאִשָּׁה בְּגִט זֶה הִרִי זֶה גִּט מְעוֹשָׁה וּפְסוּל. וְכַבֵּר הָאֲרַכְתִּי בְּזֶה בְּס"ד בְּתֵשׁ שְׁכַתְּבִתִּי בְּעִנְיִן זֶה י"ז תַּמּוּז הַתְּשַׁנ"ג לְשׁוּפֵט עֲלֵיוֹן מִנ"י וְהַסְּבַרְתִּי שֶׁם כֵּל הָעֵנִין וְהַבְּאִתִּי מִתְּשֵׁ הַרְדַּב"ז (ח"ה ס' ב' אֵלִפִים צ"ה) שְׁכַתְּבֵי כְּלָלָא דְּמִילְתָּא דְּכֵל זַמֵּן שְׁאֲנָשִׁי הַשׁוּפֵט שֶׁם אָף עַל פִּי שִׁיאֲמַר רוּצָה אִנִּי כְּמָה פְּעָמִים הוּי גִּט מְעוֹשָׁה וְאִם אַחַר שְׁהִלְכוּ אֲנָשִׁי הַשׁוּפֵט וְנִסְתַּלַּק הָאוֹנֵס שְׁאֵלוֹהוּ אִם תְּרַצָּה לְגַרְשׁ וְאִמַּר רוּצָה אִנִּי הִגַּט כְּשֵׁר, וְהַקּוֹלָר תְּלוּי בְּצוּאָר הַחֵכֶם הַמְּסַדֵּר הִגַּט כִּי הוּא יוֹדֵעַ אִם נִסְתַּלַּק הָאוֹנֵס אוּ לֹא וְיַחֲוֹשׁ לְעַצְמוֹ. וְעַדִּין לְבִי מֵהַסֵּס בְּגִט זֶה כִּיּוֹן שְׁגִילָה דְּעַתּוֹ בְּתַחֲלָה בְּעַת שְׁהִיוּ אֲנָשִׁי הַשׁוּפֵט כְּשִׁשְׁאֵלוֹהוּ הַדִּיּוּן אִם הוּא נּוֹתֵן הִגַּט לְרַצּוֹנוֹ וְהַשִּׁיב בְּרַצּוֹנִי אוּ שְׁלֹא בְּרַצּוֹנִי אִין לֵךְ מוֹדְעָה גְדוּלָה מְזוּ וְכו' ע"ש וְהַבּוֹא דְּבִרְיוֹ לְהַלְכָה בְּפִת"ש בַּא"ע ס' קל"ד ע"ש.

וְהִנֵּה פְּשׁוּט דְּבִנְדוּן דִּידָן אַחַר שְׁהִלְכוּ בְּעֲרָכָאוֹת אִפִּילוּ יִבְאוּ כְּמָה בְּתִי דִּינִין לֹא יוֹעִיל אַח"כ אִמִּירְתוֹ רוּצָה אִנִּי כִּיּוֹן שְׁכֵל זַמֵּן שְׁלֹא יִאֲמַר רוּצָה אִנִּי יִכּוּפוּ אוֹתוֹ וְאִפִּילוּ אִם אֲמוֹר יִאֲמָרוּ הַב"ד וְיִתְּנוּ לוֹ מַכְתֵּב לְמַסּוֹר לְשׁוּפֵט שְׁא"א לוֹ לִיתָן גִּט בְּכַפִּיָּה וְהַשׁוּפֵט יִבְטַל הַחִיּוּב קִנְס, הִנֵּה הוּא חוֹכֵא וְטוּלוּאֵל כִּי יוֹדֵעַ הַבְּעַל שְׁהַשׁוּפֵט לֹא יִבְטַל הָעוֹנֵשׁ שְׁהִטִּיל עֲלֵיו רַק אַחַר שִׁיתֵן הִגַּט וְאִם לֹא יִבְטַל שְׁאֵם בְּאֲמַת יִבְטַל הַקִּנְס וְלֹא יִחְזוֹר וְיִטִּיל עֲלֵיו קִנְס לְמָה יִסְכִּים הַבְּעַל לִיתָן הִגַּט וְמָה יוֹעִיל הַחֵק אַלֵּא שְׁזֶה עֲרָמָה וְרוּצָה לְהַעֲרִים וְהַב"ד וְכֵל אֶחָד יִשְׁקְרוּ וְיַעֲשׂוּ עַצְמָם מְסִייעִים בְּשִׁקָּר כְּדִי לְכוּף אֶת הַבְּעַל, זֶה פְּשׁוּט מְאֹד שְׁאִין זֶה מוֹעִיל כְּלָל וְכֵלל זֶה גֵּרַע מִמָּה שְׁהוּסִיף הַרְדַּב"ז דְּאִפִּילוּ הִלְכוּ כְּבַר הַשׁוּפֵטִים דְּהַתָּם עַכ"פ לֹא יִחְזְרוּ עוֹד אַבְל כַּאֲן הִרִי הַתִּיק בִּיד הַשׁוּפֵט וְלֹא מִבְּטַל רַק שִׁיגְרַשׁ זֶה הוּא הַכְּפִיָּה וּפְשׁוּט מְאֹד וְאִין צָרִיךְ לְזַה רְאִיוֹת. וְהַקּוֹלָר וְדָאִי תְלוּי בְּצוּאָר הַב"ד שִׁיתִירוּ א"א לְעֵלְמָא.

שו"ת משנה הלכות חלק יד סימן קלג

גט מעושה בערכאות

א' לסדר ויקם מלך חדש התשנ"ג בני יצ"א

מע"כ הרה"ג ו"ח נו"נ כש"ת הרב מוה"ר דוד שור שליט"א בני. אחדשכ"ת.

בְּמָה שְׁשַׁלַּח (עש"ק) בְּעִנְיִן הִגַּט מְעוֹשָׁה שְׁחַקְקוּ בְּמִדְיַת נוֹא יֵאָרֵק (בְּסִיוַע אֲנָשִׁים שְׁאוּלִי הִיתָה כּוֹוֹנְתָם לְטוֹבָה) חוֹק בְּלִתִּי חוֹקֵי ע"פ הַתּוֹרָה וְלֹא ע"פ חוֹקֵי הַמְּדִינָה ח"ו לְעַקֵּר אֶת דִּינֵי תוֹרַתֵינוּ הַקְּדוּשָׁה וְלְהַחְלִיפֵם בְּעֲרָכָאוֹתֵיהֶם אֲשֶׁר תִּצְלַנָּה אוֹזֵן בְּשִׁמְעוֹ וּבְפִרְט בְּעִנְיֵי אִישׁוֹת אֲשֶׁר כֵּל הַמְּשֵׁנָה הוּלָד מִמְזַר וְלֹא מִיִּבְעִיא לְר"מ (גִּיטִין ה' ע"ב) דְּאִמַּר רַב הַמְּנוֹנָא מְשַׁמְיָה דְּעוּלָא אוֹמַר הִי ר"מ כֵּל הַמְּשֵׁנָה מִמְטַבַּע שְׁטַבְעוּ חַכְמִים בְּגִיטִין הוּלָד מִמְזַר אַלֵּא אִפִּילוּ לְרַבֵּן דָּאֲנִי קִי"ל כְּרַבֵּן (וְעִינִי רַמְב"ם פ"ז מְהַל" גִּירוּשִׁין הִי"ז וּבְטוּש"ע א"ע ס' קמ"ב ס"ז) וְהִנֵּה לְהֵאָרִיךְ בְּזֶה לְמוֹתֵר וְגַם אִנִּי כְּתַבְתִּי קֶצֶת בְּזֶה בְּתַשׁבְּהָ קֶצֶת בְּאִרְכּוֹת זֶה זַמֵּן הַרְבֵּה לְהַרְה"ג מֵהַאֲנִיאַד וְכַתְּבִתִּי עוֹד כְּשַׁחְקְקוּ חוֹק כְּעִין זֶה לְפָנַי כְּעֵשֶׂר שָׁנִים וְאִמַּרְתִּי אַז שְׁזֶה יִגְרוּם ח"ו לְהַתְּעַרְבוֹת לְהַשׁוּפֵטִים בְּדִינֵי יִשְׂרָאֵל.

וְהִנֵּה הָעִיקָר בְּזֶה כִּי אִפִּילוּ יַעֲשֶׂה הַשׁוּפֵט כְּדִינּוֹ וּבְצַדֵּק וְכַגּוֹן שִׁיפְסֻקוּ לוֹ הַב"ד, מ"מ כִּיּוֹן שְׁהוּא עוֹשָׂה עַכְשָׁיו מַצַּד הַחוֹק שֶׁל הַמְּדִינָה וְלֹא מַצַּד הַצִּיּוּן שֶׁל הַב"ד וְאִי לֹא הִי חוֹק כְּזֶה לֹא הִיא עוֹשָׂה כֵּן הִרִי זֶה הַמְּעַשָּׂה שְׁלוֹ מַצַּד הַחוֹק שֶׁל הַמְּדִינָה וְלֹא מַצַּד שֶׁהַב"ד שֶׁל יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים לוֹ הִכָּה וְנַעֲשֶׂה שְׁלּוֹחַ ב"ד אַלֵּא הוּא הַמְּמוֹנָה עַל הַחוֹק וְעוֹשָׂה ע"פ הַחוֹק שֶׁל הַמְּדִינָה מִמִּילָא זֶה הִגַּט מְעוֹשָׁה הוּא ע"י עוֹנֵשׁ וּפְסוּל לְכ"ע וְהוּלָד מִמְזַר, וְכֵן כֵּל מָה שְׁתּוּצִיא אוּ הוּצִיאָה הָאִשָּׁה מִבְּעֵלָה בְּעִנְיֵי מְמוֹנוֹת שְׁלֹא ע"פ הַתּוֹרָה הֵן בְּמַזְנוֹת הַבְּנִים וּבְנוֹת וְהֵן לְעַצְמָה הִרִי זֶה גִּזְל בִּידָה וְכֵל הַמְּסִיעַ בְּדַבֵּר זֶה אוּ מִיעֵץ הִרִי הוּא חֵבֵר לְאִישׁ מְשַׁחִית וּמְסִיעַ לִידֵי עוֹבְרֵי עֲבִירָה וְלַגְזוֹל מִמּוֹן יִשְׂרָאֵל ע"י עוֹנֵשׁ.

וְהֵגַם שְׁרָאִיתִי לְכַמָּה וְאִפִּילוּ מְרַבְּנִים גַּם בְּזֶה שְׁלֹא הִבִּינוּ עַצְם הַדִּין וְחִשְׁבוּ שְׁלִבְקַשׁ מַזְנוֹת עֲבוּר עַצְמָה אוּ הִילְדִים מוֹתֵר ע"י הָעֲרָכָאוֹת וְזֶה טְעוֹת מוֹחֲלֵט דְּאִפִּילוּ עַל מִמּוֹן הַקָּל אֲסוּר לִילֵךְ לְעֲרָכָאוֹת אַלֵּא לְדִינֵי יִשְׂרָאֵל. וְאִם הַלֵּךְ אוּ הַלְכָה הִרִי הוּא בְּכֵלל מוֹסֵר מִמּוֹן, אַלֵּא שְׁאֵז יֵשׁ חִילוּק שְׁאֵם קִבֵּל רַק מָה שְׁמַגִּיעַ לוֹ הִרִי עֲבַר עֲבִירָה וְמָה שְׁעֵשָׂה עֵשָׂה וְהַמְּמוֹן שְׁלוֹ הוּא וְאִם קִבֵּל יוֹתֵר מִמָּה שְׁהִי ב"ד יִשְׂרָאֵל מְחִיבּוֹ הִרִי הוּא אֲצֵלוֹ גִּזְל. וְאִין לֵךְ שׁוּם עֲבִירָה גְדוּלָה כְּזוֹ שְׁהִרִי קִי"ל דְּמַשְׁבְּטֵלוֹ הַסְּמוּכָה וּבְטֵלוֹ הַסְּנֵהֲדֵרִין אִין דִּינֵין דִּינֵי נַפְשׁוֹת וְאִפ"ה בְּמוֹסֵר מַצוּה לְהוֹרְגוֹ כֵּל מִי שִׁיכּוֹל לְהַרְגוֹ קוֹדֵם שְׁמוּסֵר.

וְהָאִשָּׁה שְׁהוּלְכַת בְּעֲרָכָאוֹת אוּ הַבְּעַל אִם הוּלֵךְ בְּעֲרָכָאוֹת בְּלִתִּי רְשׁוֹת ב"ד יֵרָא ה' הִרִי יֵשׁ לְהֵם דִּין מוֹסֵר שְׁמְבוּאָר בְּטוּש"ע ח"מ ס' שפ"ח ס"ט דְּכֵל הַמוֹסֵר יִשְׂרָאֵל בִּיד עו"כ בֵּין בְּגוּפוֹ וּבֵין בְּמִמּוֹנוֹ אִין לוֹ חֵלֵק לְעוֹה"ב, וּמִדִּין תּוֹרָה הִי מוֹתֵר לְהַרְגוֹ הַמוֹסֵר קוֹדֵם שִׁימְסוֹר אַלֵּא כְּשִׁאֲמַר הִרִינִי מוֹסֵר פְּלוּנִי בְּגוּפוֹ אוּ בְּמִמּוֹנוֹ אִפִּי מִמּוֹן הַקָּל הַתִּיר עַצְמוֹ לְמִיתָה וּמִתְרִין בּוֹ וְאוֹמְרִין לוֹ אַל תְּמַסּוֹר וְאִם הָעִיז פְּנִי וְאִמַּר לֹא כִי אִמְסַרְנוּ הִיא מַצוּה לְהוֹרְגוֹ וְכֵל הַקּוֹדֵם לְהַרְגוֹ זְכָה, (וְהוּא מִדִּין רוֹדֵף) וְהוּסִיף הַרְמ"א בְּשֶׁם ה"ה פ"ח דְּחוּבֵל שְׁאֵם לֹא הִיא פְּנָאִי לְהַתְּרוֹת בּוֹ לֹא הִיא צָרִיךְ הַתְּרָאָה.

שו"ת משנה הלכות חלק יד סימן קלה

גט מעושה בערכאות

ו' לחדש שמרבין בו בשמחה התשנ"ד בני"א יצו"א
מע"כ השופט וכבוד הבית משפט בטאראנטא

בדבר שנשאלתי מה שבעונ"ה בשנים אחרונים נמצאים כמה מהמשפחות שיש להם קישורים בשלום בית ובמקום לילך לב"ד של ישראל לפשר או לפרד הולכים לעו"ד שמציגים אותם לפני ערכאות ושופטי עכו"ם לשפוט ביניהם בדיניהם, הן למי יתנו הבנים לגדל והן בעיני ממונות החזקת המשפחה והאשה, ועכשיו הוסיפו השופטים גם לכופ את הבעל או את האשה ליתן או לקבל גט ואם לא יעשו כן עונש יענש השופט וכמה מדינות חקקו חוק מיוחד לזה שכל זמן שלא יסלקו המונע החרדי ודתי להצד השני השופט מטיל על הצד המונע עונשים ובע"כ יתן גט אם לא ירצה להיענש, ורוצים לדעת אם גם באשה שייך כפיה לקבל גט כמו באיש, (ב) אם כפיה ע"י עונש ממון נמי מקרי כפיה או דוקא עונש מאסר בבית סוהר.

ויש לפנינו שלש שאלות, (א) אי שייך כפיה דוקא באיש אבל באשה אפיה בע"כ יכול לגרש. (ב) שופט הכופה בעונשי ממון ולא במאסר כגון שמטיל עונש ממון על הבעל או על האשה אי מקרי כפיה שיש טוענין דדוקא עונש בית הסוהר מקרי כפיה. (ג) במדינה שיש חק ממשלתי לכופ הצד שאינו מסכים לגרש אי מהני.

ואענה על ראשון דין תורה אינו דומה איש המגרש לאשה המתגרשת, שהאשה יוצאה לרצונה ושלא לרצונה והאיש אינו מוציא אלא לרצונו (משנה יבמות ק"ב ע"ב) והובא בהגמ"י פ"א מהל' גירושין ה"ב ובטוש"ע א"ע סי' קי"ט ס"ו. ובזמן הש"ס ראה שב"ש שהי' קל בעיניהם להוציא נשיהם עמד ותיקן כתובה להמגרש את אשתו בע"כ ובזמנו זה הי' תקון גדול ובמשך הזמן ראה רבינו גרשון מאוה"ג עם חכמי דורו עוד פריצות בעיניהם אלו והיו כמה אנשי בליעל שזלזלו בנשותיהם עמד ותיקן בחרם שלא לגרש אשה שלא מדעתה אם לא שעברה על דת ישראל דכה"ג לא תיקן ואפיה אם רוצה ליתן לה הכתובה אין לגרשה בע"כ, והשוה ר"ג אשה לאיש לענין כפיה שאין לכופ לה כמו שאין לכופ לו, ונפסקה הלכה זו ברמ"א א"ע הנ"ל ונתקבלה בישראל בלי חולק.

ואם עבר וגירש בע"כ ע"י כפיה ונתן לאשה גט בע"כ אי בטל הגט הב"ש סקי"ב כתב דפשוט שהגט בטל וממילא אסורה להנשא בגט זה וגם הוא אסור לינשא שהרי לא הועילו מעשיו, ולדעת כמה פוסקים ובראשם רבינו הגדול הרש"ל בתש"י סי' מ"ה הובא בפת"ש אות ז' אם האשה הלכה אח"כ ונשאת בגט זה בדיעבד מהני לה, אבל הבעל אסור לינשא אחרת בגט זה דמ"מ לא הועילו לו הגירושין לענין שיהא מותר לינשא אחרת, והב"מ כתב באיש אחד שגירש בע"כ ע"י תחבולה שחייב לחזור ולישאנה ועל בתי דיני ישראל החוב להורות לו שעדיין כל יום ויום הוא עובר על חרם דרגמ"ה והחרם רובץ עליו ועל עצמותיו עד שיהדר ויחזור וישאנה או שתמצאנה היא ותנשא לאיש אחר, וא"כ פשוט דאין בידינו ח"ו לכופ לאשה לקבל גט היכא דמדינא אסור לו לגרש כמו שאין כופין לו כלל, והשוו חכ"ל אשה לאיש לכל עונשין וכפיה בגט. ואפיה להאומרים דדיעבד באשה הגט גט מ"מ הבעל עבר בשעת הגירושין ועובר על חרם דרגמ"ה והוא מותר מכלל ישראל. ואף שלא מצינו בבעל שהאשה כופה אותו (עיין גיטין מ"ט ע"ב) אפשר דמשהי לה בגיטא ולא יהיב לה גיטא וכיון דלא אשה מדעתיה גירשה ע"ש.

וכל זה בגט מעושה אפיה על ידי ישראל או ב"ד של ישראל שכפו שלא כדין, ובדין כפיה בערכאות גרע הדבר דכבר כתבתי בדין גט מעושה ע"י שופטי עכו"ם הוא בטל מה"ת לכ"ע.

ואפיה היכא דאמרו ב"ד של ישראל לעכו"ם לכופו שיש אופנים שהגט כשר ומותר מ"מ זה דוקא כשאמרו ב"ד לעכו"ם פרטי ולא לשופט המדינה וגם אין חוק במדינה לכפיה זו שיכולין לכופ אבל כל שיש חוק ממשלתי שיכולין לכופ לגרש או שופט בערכאות אפיה בלי חוק כה"ג לכ"ע עכו"ם אדעתיה דנפשיה או אדעתיה דחוק קעביד ולא על דעת ב"ד והגט בטל אפיה בציוו ב"ד להשופט. ובררתי הדבר בראיות ברורות בקונט' שיצא לאור הנקרא קונטרס בגט מעושה. ואסור לכל רב לסדר גט כזה שהוא פסול ע"פ הלכה ותרתינו הקדושה. ואם סידר גט בשוגג ונתן לאשה הרי הוא חטא וכשל את האשה וחייב להודיעה שטעה והגט פסול, והוא יעשה תשובה על חטאתו אשר חטא והי' יסלח לו ואם במזיד והלכה ונשאת בגט זה בניה ממזרים, ואסורים לבא בקהל. והרב שסידר הגט נפסל מלידת גיטין ומימיו מי מערה ואפרו אפר מקלה. עד שישבו לה' וירחמהו.

בקיצור, (א) בזמן הזה הכופה אשה לקבל גט ע"י שופטים או מגרשה בע"כ עובר על חרם דרגמ"ה והוא בחרם מכל ישראל, ואסור לו לכופה או להגיד לאחרים לכופה לקבל גט. (ב) כפיה ע"י שופטים עכו"ם בגיטין או בשאר עיני אישות הם כפיה והגט פסול. (ג) כפיה ע"י עונש ממון מקרי כפיה כשאר כפיות ואפיה רק איום בלבד מקרי כפיה, וכל המסייע בדבר הרי הוא בכלל החרם הנ"ל.

ולמען האמת כי להבעל אין זה נוגע כ"כ כי אם לא תרצה לקבל ברצון טוב ולא לבא לב"ד ולקבל עליה דיני תורה הרי יתנו לו הב"ד היתר של מאה רבנים ויוכל לינשא אשה אחרת ואם לא ירצה לבא לב"ד על הב"ד להחרימו ולרודפו עד שיבא לב"ד ויעשה ככל אשר יורו להם הב"ד.
כבוד והוקרה בלב ונפש, מנשה הקטן